

NOTULEN van de openbare vergadering van de raad der gemeente Voorschoten, op 12 april 2018, vanaf 20.00 uur.

Voorzitter: mevrouw P.J. Bouvy-Koene, burgemeester.

Griffier: de heer J. van der Does.

Aanwezige leden: de heer A.E.T. Andringa, mevrouw S.J. Boom, de heren J.Ph. Bos, mr. drs. C. Bremmer, A. Deuzeman, drs. S.W.C. van den Dool en C.J. van der Elst, mevrouw D.A. van Es, de heer A.B. de Graaf, mevrouw drs. E.C. van Herk, de heren B. Lavrijsen en E.M.L.H. Maassen, mevrouw K.S. van Meenen, de heren drs. N. Mol, M.P.A. van Oostrum en J.A.E.L.M. van Rixtel, mevrouw J.C. Schroot en de heren A.A. in 't Veen en G. Zeelt.

Afwezig: mevrouw M.H.R. Persoon en de heer R.J.M. Zoetemelk.

Aanwezige wethouders: de heer mr. D.C.W. Binnendijk en de heer J.C.M. Rasch.

1. Opening

De **voorzitter:** Dames en heren, leden van de raad. We gaan beginnen met deze vergadering. Er zijn berichten van verhindering ontvangen van de heer Zoetemelk en mevrouw Persoon. Ik stel voor om de agenda, die niet al te lang is maar des te interessanter, te volgen.

De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

2. Rapportage informateurs gemeente Voorschoten

De **voorzitter:** De informateurs hebben zich beziggehouden met het opstellen van een advies naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen. Ik zou de heer Van Vliet in de gelegenheid willen stellen om de rapportage die door hem en mevrouw Kleijweg is gemaakt, toe te lichten aan de raad.

De heer **Van Vliet:** Voorzitter. Leden van de raad, het is goed gebruik dat na verkiezingen in beeld wordt gebracht welke partijen met elkaar bereid en in staat

zijn om een college te vormen. U heeft ervoor gekozen om twee informateurs te verzoeken om die inventarisatie voor u te doen. Marijke Kleijweg en ikzelf hebben dat de afgelopen weken met veel inzet en ook met veel belangstelling mogen doen. We hebben daarbij gekeken op basis van een drietal uitgangspunten. Welke partijen zijn bereid en in staat om een coalitie te vormen? We hebben natuurlijk ook bekeken of dat gebeurt op basis van een werkbare meerderheid en we hebben natuurlijk ook gekeken naar de inhoud.

Als je inventariseert welke partijen bereid en in staat zijn om met elkaar samen te werken, spelen vier elementen daarbij een belangrijke rol. Allereerst natuurlijk de verkiezingsuitslag. De kiezers hebben recentelijk bij de gemeenteraadsverkiezingen laten horen hoe zij aankijken tegen de politieke verhoudingen. Ze hebben hun stem uitgebracht. Daar komt natuurlijk een uitslag uit, maar dat is niet het enige. Anders zou je kunnen zeggen dat we zouden kunnen volstaan met de grootste partij. We hebben dus ook gekeken naar inhoudelijke punten. Dat hebben we besproken, eerst individueel met alle fracties en ook in een plenaire sessie. We hebben alle fracties ook verzocht om een tiental prioriteiten aan te geven, maar daarnaast hebben we ook een aantal zaken besproken die in het verleden hebben gespeeld en hebben we gevraagd waar er vertrouwen is om met elkaar te werken. Die elementen tezamen hebben wij betrokken bij onze weging. We hebben dus zowel naar de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen als naar inhoudelijke punten en de verhoudingen gekeken. We hebben ook gewoon aan partijen gevraagd welke combinatie zij op dit moment het meest kansrijk achten voor het vormen van een college. Die elementen tezamen hebben wij gewogen in ons uiteindelijke eindadvies. Daarbij hebben wij niet alleen gekeken naar de tien prioriteiten. U heeft in ons overzicht ook gezien dat wij kennis hebben genomen van de inhoud van alle verkiezingsprogramma's, die natuurlijk als achtergrond dienden voor de tien prioriteiten.

Vervolgens hebben we eerst individuele gesprekken gehouden, waarbij we in kaart hebben gebracht welke inhoudelijke speerpunten van belang zijn. Daarbij hebben we ook bekeken of er een rode draad te herkennen is in thema's die terugkeren in deze gemeente en die prioriteit moeten hebben in deze bestuursperiode. Er zijn er drie naar voren gekomen die bijzondere aandacht verdienen en ook nog een heel concreet dossier als vierde, maar die zal ik apart noemen, omdat die tot een geheel andere categorie behoort. De eerste prioriteit is de financiële positie van deze gemeente. Zonder uitzondering hebben alle partijen aangegeven dat dit in de komende bestuursperiode een zeer belangrijk punt is. Het is financieel zwaar weer voor de gemeente Voorschoten. Iedereen is daar volledig van doordrongen en iedereen beseft dus ook ten volle dat alle besluiten die genomen moeten worden, in

dat kader plaatsvinden. Het financieel beleid, het financieel weer gezond krijgen en het voor de toekomst financieel gezond houden van deze gemeente, is dus een belangrijke prioriteit. Uiteraard gebeurt dat vanuit de verschillende politieke invalshoeken, zoals dat past in een democratie.

Het tweede punt dat in vrijwel alle fracties naar voren is gekomen, is het element van de oriëntatie in de regio, meer in het bijzonder de verschuiving of de accentlegging op de Leidse regio. Er zijn natuurlijk wel weer verschillende inkleuringen van de mate waarin dit gebeurt en van de doelstellingen daarbij, maar als thema is de regionale oriëntatie door alle fracties genoemd als een belangrijk onderwerp.

Het derde element, de bestuurscultuur, is misschien het meest complexe. Toen wij doorvroegen, bleek die bestuurscultuur eigenlijk twee dimensies te kennen. De eerste dimensie heeft vooral betrekking op hoe partijen onderling met elkaar omgaan. Dat is dus niet zozeer extern georiënteerd; daar kom ik straks bij de tweede dimensie op terug. In de eerste dimensie gaat het vooral om: hoe gaan we met elkaar om? Hoe gaan we met elkaar om als er verschillen van inzicht zijn? Hoe gaan we met elkaar om als er conflicten zijn? Hoe zijn de verhoudingen tussen coalitie- en niet-coalitiepartijen? Daarbij speelt zowel de inhoud als de relatie een rol, zo is ons duidelijk geworden. Door alle fracties is aangegeven dat veranderingen – lees: verbeteringen – op dit punt wenselijk zijn, want uiteindelijk hebben de leden van deze raad één ding gemeen: u wilt allen het beste voor de inwoners, de verenigingen en het bedrijfsleven hier in Voorschoten. Het zou dan ook van kracht getuigen als u met elkaar daarmee aan de slag wilt. In dat licht bezien is het ook goed dat we met elkaar in het informatieproces hebben gesproken over: kiezen we nu voor een raadsakkoord, kiezen we voor een coalitieakkoord of kiezen we voor een combinatie van beide? Al in de individuele gesprekken maar ook in tweede instantie, in de plenaire sessie, is duidelijk geworden dat een ruime meerderheid van de raad zegt dat het goed zou zijn om beide te doen. Een raadsakkoord is gericht op de bestuurscultuur.

Daarmee kom ik gelijk bij de tweede dimensie. Ik had het zojuist over de interne cultuur binnen de raad en binnen het gemeentebestuur in de volle breedte, maar er is ook een tweede dimensie: hoe verhoudt dit zich tot de bestuurscultuur naar buiten toe, naar de inwoners van Voorschoten, de verenigingen, de instellingen en het bedrijfsleven? Daarbij zijn in verschillende kleursoorten wel een paar hoofdlijnen meegegeven, namelijk die van openheid en transparantie, het betrekken van inwoners bij besluitvorming én – dus niet "maar" maar "en" – ook duidelijk aangeven

wanneer welke betrokkenheid mogelijk is. Dat kan gaan van het feit dat je, als iets wettelijk verplicht is, niet de indruk moet wekken dat daar nog inspraak over mogelijk is, tot volledige cocreatie en alle vormen daartussen. Wellicht kent u de participatieladder, waarbij je met elkaar nadenkt over wanneer welke vorm van betrokkenheid mogelijk en wenselijk is. Transparantie daarover maar ook het bewust daarmee omgaan zijn niet alleen technische maatregelen maar moeten ook een cultuur zijn. Een opmerking daarover tijdens het informatieproces is mij bijgebleven. Iemand zei dat dit in deze gemeente niet consequent wordt toegepast: op het ene moment, als het politiek opportuun is, wordt dit toegepast en als het politiek misschien wat lastiger ligt, zie je dat er minder ambitie is om dit toe te passen; het zou goed zijn als het daar wat meer los van komt en als aan die openheid en die betrokkenheid wat meer vorm gegeven wordt, zonder daarbij door te slaan naar het wekken van verwachtingen bij inwoners, verenigingen en bedrijven die je niet waar kunt maken. Dat kan ik als duiding daarbij geven.

Er is ook een vierde dossier genoemd, maar dat is van een geheel andere orde. Dat is een heel concreet dossier, namelijk het zwembad. Dat hebben wij vaak voorbij horen komen als aandachtspunt. Dat is een inhoudelijk aandachtspunt van een geheel andere orde dan de eerste drie, maar het werd wel vaak genoemd.

Uiteindelijk hebben we alles in kaart gebracht. Kijkend naar de verkiezingsuitslag hebben we geconstateerd dat de grootste winst, althans in de toename van het aantal zetels, behaald is door GroenLinks, dat er twee zetels bij heeft gekregen. De VVD heeft er één zetel bij gekregen. Het CDA is met vier zetels een grote partij en is gelijk gebleven, hoewel het er wel stemmen bij heeft gekregen. D66 is gelijk gebleven. ONS Voorschoten is een eind teruggegaan. De SP en de PvdA zijn beide gelijk gebleven met één zetel.

Wij hebben gevraagd naar de wenselijke omvang van het college. Vrijwel zonder uitzondering is daarbij aangegeven dat drie wethouders het gewenste aantal is voor deze gemeente, gekoppeld aan de opgave. Expliciet is aangegeven waarom niet gekozen werd voor een vierde wethouder, onder andere omdat dat een niet verstandig financieel signaal aan de inwoners zou zijn. Ook inhoudelijk werd gezegd dat het prima zou moeten kunnen met drie wethouders. Er is zelfs verkend of er misschien met parttime wethouders gewerkt zou kunnen worden, maar een ruime meerderheid acht dat niet wenselijk. Een keuze voor drie wethouders maakt het ook zeer aannemelijk dat drie partijen tezamen het college zouden kunnen gaan vormen.

Na al onze gesprekken hebben we eigenlijk twee opties naar boven gekregen die konden rekenen op het meeste draagvlak. Allereerst optie 1: de VVD, GroenLinks en D66. Dat is een meerderheidscollege; het voldoet dus aan dat criterium. Twee partijen in optie 1 hebben bij de verkiezingen gewonnen, zodat dit recht doet aan de verkiezingsuitslag. Wat de derde partij betreft: door deze partijen werd vooral aangegeven dat zij veronderstellen dat in deze combinatie de drie zojuist genoemde hoofdthema's het best invulling gegeven kan worden. Men veronderstelt dat men in de formatie die op deze informatieronde volgt, tot overeenstemming zou kunnen komen. Dat zal natuurlijk moeten blijken, maar het vertrouwen is daarbij aanwezig.

Een tweede optie die reëel naar boven kwam, was die van VVD, GroenLinks en CDA. Die optie heeft zelfs een zetel meer. Ook dan is er dus een ruim meerderheidscollege. Laat ik vooropstellen dat geen van de partijen deze optie heeft uitgesloten. Tegelijkertijd hebben wij natuurlijk gevraagd welke optie de voorkeur heeft: als wij deze twee reële opties hebben, welke zou dan als eerste verkend moeten worden? Daaruit kwam naar voren dat optie 1, dus de optie met VVD, GroenLinks en D66, als eerste via een formatieronde verkend zou moeten worden om te zien of die zou kunnen leiden tot een coalitie. Uiteraard hebben we gevraagd naar de motivering: waarom eerder optie 1 dan optie 2? Daarbij is vooral aangegeven dat men het vertrouwen heeft dat de gewenste bestuurscultuur met deze drie partijen invulling gegeven kan worden. Men sloot niet uit dat dit ook met de andere optie zou kunnen, maar men veronderstelde dat dit in deze combinatie wellicht wat eenvoudiger te bereiken zou zijn. The proof is natuurlijk in the eating of the pudding; dat weten wij allemaal, maar uiteindelijk kunnen wij slechts registreren hoe partijen hiertegen aankijken. Wij zijn vooral op zoek geweest naar: hoe kijkt u er zelf tegen aan en hoe schat u zelf deze kansen in? We hebben ook overige opties verkend – die ziet u ook in de notitie – maar uiteindelijk hebben wij moeten concluderen dat het advies is om de formatiebesprekingen te gaan starten.

Uit het tweede gesprek, het plenaire gesprek, is daarnaast naar voren gekomen dat het wenselijk is om een raadsakkoord te maken, puur gericht op het proces: hoe gaan wij als raad met elkaar om en wat is daarbij onze werkvorm? Dit gaat echter ook om de openheid in de cultuur ten opzichte van onze inwoners. Onze suggestie is om onder leiding van de voorzitter van de raad een dergelijk proces invulling te geven. Daarnaast gaat het dus om een coalitieakkoord, dat op basis van de verkiezingsprogramma's opgesteld wordt middels een formateur. Er is nadrukkelijk aangegeven dat in dat proces de communicatie open dient te zijn en dat er ook tijdens het formatieproces ruimte moet zijn voor individuele inwoners, verenigingen en bedrijven om input te leveren. Dan is het natuurlijk aan de beoogde

coalitiepartijen om te wegen of en op welke wijze daaraan invulling wordt gegeven in het coalitieakkoord.

Dat is ons advies. Wat de status betreft: het is een advies van de informateurs aan deze raad. Het is uiteraard geheel aan u om dat advies te wegen en of u dat advies, al dan niet in gewijzigde vorm, in meerderheid over wenst te nemen of niet.

De **voorzitter**: Dank u wel, meneer Van Vliet. Ik geef de raad de gelegenheid om technische vragen te stellen. De inhoud van het debat is aan de raad. Er is geen debat met de informateurs, maar ik zou me kunnen voorstellen dat u nog toelichting wilt hebben op iets wat in het advies staat. Is dat het geval? Zo niet, dan gaan we gewoon over tot het bedanken van de informateurs. Of wel? Meneer Bremmer.

De heer **Bremmer** (CDA): Voorzitter. Ik moet even spieken op mijn spiekbriefjes. Ik pak voor alle zekerheid mijn bril erbij. Er is toch geen spreektijd en de klok loopt dus niet door.

De **voorzitter**: Daar maakt u natuurlijk meteen weer gebruik van, hè?

De heer **Bremmer** (CDA): In misschien wat willekeurige bewoordingen heb ik een aantal vragen en misschien een enkele opmerking. In de eerste plaats dank aan de informateurs voor het werk dat gedaan is en aan de griffie voor de ondersteuning. Laat ik dat uitdrukkelijk zeggen, want dat spreekt vanzelf. Nu aarzel ik een beetje, want ik heb natuurlijk ook mijn verhaal naar de andere partijen, maar je zou kunnen zeggen dat het zowel voor de partijen als voor de informateurs geldt. Laat ik dat dus maar doen. Dat geeft volgens mij ook een inkleuring van onze bijdrage. Ik denk dat het goed is als ook de informateurs daarvan kennisnemen en het verklaart misschien ook enkele vragen.

De **voorzitter**: Meneer Bremmer, ik vind het prima dat u een betoog houdt zoals u dat wilt doen, maar dan moeten anderen daar ook op kunnen reageren.

De heer **Bremmer** (CDA): Het is alleen een blokje. Het is geen uitvoerig betoog.

De **voorzitter**: Oké, ik wacht het met spanning af en de rest van de raad ook.

De heer **Bremmer** (CDA): Voorzitter. We hebben verkiezingen gehouden. Er zijn drie winnaars: goud voor de VVD, zilver voor GroenLinks en brons voor het CDA. Het

erepodium wordt in gereedheid gebracht. De vlaggen worden gehesen, maar nummer 3 wordt geweerd van het podium. Er wordt vervolgens een nieuwe wedstrijd georganiseerd. De eervolle derde wordt op advies van een tweekoppige jury niet toegelaten, gelet op de stijl van bewegen. Deelnemer 4, met bijna 800 stemmen minder, wordt wel toegelaten. Er wordt daarna snel een wedstrijdleider aangetrokken, waarvan de media eerder op de hoogte zijn dan de deelnemers. Bij dit alles wordt de loftrumpet gestoken op transparantie en een nieuwe bestuursstijl.

Hiermee wil ik kenbaar maken dat er mijns inziens niet alleen reden is voor subjectieve maar ook voor objectieve verbazing. Allereerst vind ik het vreemd dat er geen raadsbijeenkomst is gehouden voor het aantrekken van de twee informateurs en dat wij twee dagen voor deze bijeenkomst – allereerst via de media – kennisnamen van een formateur. Waarom zeg ik dat? Omdat ook de heer Van Vliet aan het slot van zijn betoog de formateur noemde. Dat is belangrijk voor de inkleuring, want in het hele stuk, in de hele rapportage, worden bestuurscultuur en bestuursstijl heel vaak, in "tigvoud", genoemd. En dan krijg je dit proces bij het begin van de formatie voor een nieuwe periode. Ik vind dit niet alleen in subjectieve zin – uiteraard is er teleurstelling bij het CDA; laat dat helder zijn, maar daar zijn wij niet bitter over; wij zijn constructief en positief ten aanzien van de toekomst – maar ook in objectieve zin echt een hoogst ongelukkige, zo niet verkeerde en zo niet een valse start. Aan het eind van mijn toespraak kom ik daar nog op terug. Ik vind dit zeer teleurstellend. Dat moet gewoon gehoord worden, ook door de informateurs.

Ik wil toch nog eens vragen hoe het nou zit met die bestuursstijl en die bestuurscultuur. Ik wil dit ook illustreren aan de hand van het stuk zelf. Aan het slot van het stuk, van de rapportage, gaat het over het raadsakkoord, het coalitieakkoord en inhoudelijke thema's. Daar is iets geks aan de hand. Bij het coalitieakkoord, onder dat tussenkopje, staat: "De conclusie van deze besprekingen is dat een raadsakkoord als wenselijk wordt gezien en dat dit akkoord zich primair zou moeten richten op de bestuurscultuur (...) Wij adviseren op grond van het bovenstaande een raadsakkoord op te stellen, dat zich beperkt tot de bestuurscultuur". Het coalitieakkoord moet vooral gaan over bestuursstijl, maar onder "Inhoudelijke thema's" staat weer dat het inhoudelijke akkoord zich op de bestuursstijl moet richten. Dat is gewoon verwarrend. Dingen worden gewoon door elkaar gehaald. Dus nog een keer: wat wordt precies bedoeld met bestuurscultuur en bestuursstijl en hoe verhoudt het coalitieakkoord zich tot het raadsakkoord met betrekking tot bestuurscultuur en bestuursstijl? Het slot van de rapportage is op dat punt immers verwarrend.

Dan nog een enkele vraag. De coalitievariant VVD-CDA-D66 is ook een meerderheidsvariant, met twaalf zetels. Ik kan mij niet voorstellen dat die niet genoemd is. Ik lees daar niks over in het stuk.

Mijn vraag hoe de opstelling van partijen zich verhoudt tot bestuurscultuur en bestuursstijl is al beantwoord, want is er aangegeven waar het verschil zit tussen met name VVD, GroenLinks, D66 en CDA. Ook het punt van het coalitieakkoord en de drie thema's is toegelicht, maar ik denk dat men in het dorp vooral zal denken aan zaken waarover partijen het vermoedelijk niet eens zullen zijn, zoals de voorzieningen. De heer Van Vliet heeft het zwembad genoemd, maar er zijn natuurlijk meer voorzieningen. Ik noem het behoud van de kinderboerderij, de bibliotheek en het Cultureel Centrum. Ik denk dat dat een heel belangrijk thema is, maar dat wordt niet genoemd. Dat is in de verkiezingstijd misschien wel het belangrijkste thema geweest, maar het wordt niet genoemd.

Ik wil nog een vraag stellen. Er gaan nu twee processen naast elkaar lopen: onder een formateur en onder de burgemeester. Hoe gaat dat operationeel? De kans op spaghetti lijkt mij niet gering. Ik laat het hier even bij.

De heer **Maassen** (SP): Even een puntje van orde: zijn we nu met de vragenronde bezig of met de debatronde?

De **voorzitter**: We zijn met de vragenronde bezig.

De heer **Maassen** (SP): Dat weet ik, maar daar leek het niet op.

De **voorzitter**: Nee, maar de heer Bremmer heeft dat toegelicht in de inleiding van het eerste blokje. Vervolgens is hij via dat blokje gekomen tot een aantal vragen en opmerkingen aan de informateurs, met name over verwarrende conclusies over bestuursstijl en bestuurscultuur. Dat lijken mij vragen die in technische en praktische zin kunnen worden beantwoord door de informateurs. Is er bij andere leden van de raad behoefte om praktische vragen te stellen? Anders vraag ik de heer Van Vliet of mevrouw Kleijweg om de vragen te beantwoorden.

Mevrouw **Kleijweg**: Voorzitter. De heer Bremmer stelde een aantal zeer concrete vragen, met name over de verhouding tussen raadsakkoord en coalitieakkoord en daarin tussen bestuurscultuur en bestuursstijl. Uit de gesprekken met alle fracties is naar voren gekomen dat de bestuursstijl en ook de bestuurscultuur ontzettend belangrijke onderwerpen zijn. De heer Van Vliet heeft dat al genoemd, maar er is

ook gezegd dat er enige druk is op het beginnen met het vormen van een coalitie, want Voorschoten staat voor redelijk grote uitdagingen. De meerderheid van de fracties heeft aangegeven dat het raadsakkoord, een akkoord van de hele raad, zich vooral zou moeten richten op die bestuurscultuur en bestuursstijl. Daarmee bedoelen we vooral de werkwijze van de raad, niet alleen intern – daarbij moet je denken aan coalitie-oppositie, bijvoorbeeld aan de ruimte die de oppositie krijgt; dat punt is vaak genoemd als iets wat in de afgelopen periode lastig was en wat eigenlijk ook een beetje ontmoedigend was, want de raad moet aan iedereen ruimte bieden – maar ook naar buiten toe. Dat zijn zaken die heel goed in een raadsakkoord passen, want daar zijn alle fracties bij betrokken, inclusief de coalitiefracties. Daarmee is het niet meer nodig om dit een plaats te geven in het coalitieakkoord, want diezelfde fracties zijn al betrokken bij het raadsakkoord. Iedereen is daar dan mee akkoord. Dat is het idee daarachter.

U heeft ook gezegd dat meerdere meerderheidsvarianten mogelijk zijn en u heeft gevraagd waarom die niet zijn genoemd. Je kunt in het rapport uiteraard niet alles opschrijven wat er gezegd is. Er zijn meerdere varianten genoemd, maar die zijn dan een enkele keer genoemd. Wij zijn vooral uitgegaan van draagvlak voor de verschillende coalitievarianten. We hebben de varianten met draagvlak naar voren gehaald. Vandaar dat niet alle mogelijkheden genoemd zijn.

Tot slot werd gevraagd waarom sommige dingen wel worden genoemd en andere niet. We zijn vooral ingegaan op de grote lijn. Voorzieningen zijn een heel inhoudelijk punt. Het zwembad is inderdaad vaker genoemd. Vandaar dat het zojuist naar voren kwam, maar omdat dat echt iets is wat inhoudelijk nog verder uitgewerkt moet worden, zijn wij daar op dit moment niet op ingegaan. Wij zijn meer ingegaan op de grote lijnen die echt door iedereen genoemd zijn.

De heer **Bremmer** (CDA): Misschien kan ik de vraag nog iets verduidelijken. Aan het eind van het stuk staat dat het coalitieakkoord gaat over hoofdlijnen. Ook staat daar dat het raadsakkoord zich vooral richt op de bestuursstijl. Dat is dus verwarrend en tegenstrijdig. De bestuursstijl moet dus geen onderdeel uitmaken van het coalitieakkoord, maar de bestuursstijl dient wel een van de drie inhoudelijke thema's van het coalitieakkoord te zijn; dat lees ik onder het tussenkopje "inhoudelijke thema's". Dat is dus verwarrend en tegenstrijdig.

De heer **Van Vliet**: Ik kan me voorstellen dat dat beeld wordt opgeroepen, maar laat ik proberen om dit te verduidelijken. Zoals altijd heb je binnen de staatsrechtelijke verhoudingen binnen een gemeente een hoogste gezagsorgaan. Dat is de

gemeenteraad; dat bent u. Daarnaast heb je het college. De burgemeester is de derde binnen de verdeling op basis van het staatsrecht binnen de gemeente. We hebben breed gehoord – dat hebben we werkelijk van alle fracties vernomen – dat de wens bestaat om te komen tot een andere bestuursstijl. Daar begin je mee, want een cultuur heeft veel langer nodig om uiteindelijk deel uit te gaan maken van hoe je werkt met elkaar. Dan moet dat natuurlijk ook zijn vertaling krijgen in hoe een college met elkaar gaat werken, want als u in de raad met elkaar afsprekt hoe u in de raad werkt – dat is dus coalitie én oppositie gezamenlijk – maar als het college bijvoorbeeld op een volstrekt andere wijze invulling zou gaan geven aan die bestuursstijl, dan kunt u wel raden wat er gebeurt. U noemde bij uw laatste vraag "spaghetti" en het zou dan echt spaghetti worden. Wat wij bedoeld hebben – daar hebben we misschien wat weinig woorden voor gekozen en daarom is het goed dat ik het hier kan toelichten – is dat de raad zich als totaal, als hoogste orgaan van deze gemeente, onder leiding van de burgemeester buigt over hoe die bestuursstijl eruit zou moeten zien, zowel intern en onderling – hoe gaan wij met elkaar om? – als naar buiten toe, ten opzichte van onze bewoners, onze bedrijven en onze verenigingen. Natuurlijk moet dat dan een vertaling krijgen naar hoe een coalitie daarmee omgaat in de verhoudingen met diezelfde bevolking en met diezelfde raad, maar dat betreft een ander niveau, namelijk de verantwoordelijkheid van het college. Uiteindelijk heeft u er gelijk in dat die twee op elkaar moeten aansluiten. Ik denk dan ook dat, als een formateur aan de slag gaat, het zaak is dat hij nauwgezet met de burgemeester afstemt hoe die twee processen elkaar versterken en dat die elkaar niet gaan hinderen. Maar de hoofdlijn moet zijn dat de raad, als hoogste orgaan van deze gemeente, met elkaar afstemt welke bestuursstijl gewenst is, om uiteindelijk toe te groeien naar een andere bestuurscultuur. Vervolgens moet dat natuurlijk ook een mooie plek krijgen in het coalitieakkoord: hoe vertaalt dit zich dan óók in het handelen van het college? Ik hoop dat ik het daarmee iets heb verduidelijkt.

De heer **Bremmer** (CDA): Dank daarvoor. Ik wil geen tijd rekken, maar het klinkt nogal abstract. Kunt u een concreet voorbeeld geven? Ik denk dat dat zou helpen.

De **voorzitter**: Meneer Bremmer, we kunnen natuurlijk zoeken naar concrete voorbeelden, maar hier toont zich ook de handicap dat de heer Van Vliet niet op de hoogte is van inhoudelijke dossiers van deze gemeente. Volgens mij gaat het dan echt te ver om hier nu, vanavond, op in te gaan. Ik denk dat de heer Van Vliet en mevrouw Kleijweg beiden hebben aangegeven dat dit afstemming vraagt van u als raadsleden, die het raadsakkoord met elkaar gaan bespreken. In feite legt u de opdracht van die stijl ook neer bij het college. Dat gaat u straks ook doen met de

P&C-cyclus en wanneer u het heeft over de reikwijdte van de participatie in de Omgevingswet. Dat zijn processen en elementen die straks gewoon terug moeten worden gevonden in het werk van de coalitie. En dat gaat u als raad controleren; daar bent u nog steeds zelf van. Het is dus ook het samenspel van de raad en het college bij het afstemmen van het een en het ander, nu, in de voorbereidende fase. Ik denk dat het heel belangrijk is om eerst met elkaar te gaan verkennen hoe dat raadsakkoord eruit zou moeten zien op de door de informateurs aangegeven onderdelen, die door de partijen zijn aangegeven als onderwerpen die zij van groot belang vinden binnen het Voorschotense. Laten we daar nu mee gaan starten. Het is ook nieuw en we moeten het ook zelf gaan ontdekken. Er is geen format voor en er is geen blauwdruk voor. Het is iets wat op pragmatische wijze en met elkaar moet leiden tot een document dat vooral een levend document moet blijken te zijn, omdat we elkaar in een lerende organisatie steeds moeten vernieuwen en alert en scherp moeten houden op datgene wat we voor Voorschoten belangrijk vinden. Ik denk dus dat we meer gebaat zijn bij het – om het zo maar eens te zeggen – proeven van elkaars nieren over datgene wat zojuist is gewisseld dan bij het vragen van een voorbeeld om de informateurs het vuur aan de schenen te leggen over hoe de woordjes "cultuur" en "stijl" gedefinieerd zouden moeten worden.

De heer **Bremmer** (CDA): Voorzitter, ik werk echt met u mee, maar ik veronderstel dat er ook voorbeelden genoemd zijn. De informateurs rapporteren hier. Ik bedoelde dus een genoemd voorbeeld, want er zijn ook voorbeelden genoemd.

De heer **Van Vliet**: Ik wil met alle plezier hierop antwoorden. Dit onderwerp is in enigerlei vorm door alle fracties genoemd. Het is niet een onderwerp dat wij als informateurs bedacht hebben. We hebben keurig bijgehouden wat elke fractie zei, zeker ook in de eerste ronde: wat zijn de hoofdthema's in deze gemeente? De bestuursstijl, de bestuurscultuur, is in verschillende bewoordingen door alle partijen aan de orde gesteld. Soms lag dat in de sfeer van de nabijheid, dus de betrokkenheid bij de lokale bevolking, en soms bij de participatieladder: hoe zorgen wij ervoor dat we bij bepaalde processen aan de voorkant helder hebben hoe en op welke wijze de inwoners van Voorschoten worden betrokken bij besluitvorming? Daar zijn voorbeelden van gegeven bij concrete dossiers, waaruit blijkt dat dit in het ene geval wel gebeurde en in het andere geval niet en dat aan de voorkant van het proces niet duidelijk was wanneer wel en wanneer niet een bepaald onderdeel van de participatieladder werd toegepast. Dat ging tot en met concrete voorbeelden vanuit de verkiezingen, omdat men ook tijdens de campagne stijlverschillen waarnam. Er is bijvoorbeeld ook genoemd hoe coalitiepartijen en oppositiepartijen met elkaar omgaan, waarbij men zei dat te weinig op relatieniveau de verbinding

werd gezocht. Men vond het dus eerder polariserend dan toenaderend. Meerdere keren is de wens uitgesproken om, daar waar de gemeente een enorme financiële opgave heeft, meer de toenadering tot elkaar te zoeken op relatieniveau. Dan kun je op inhoudsniveau ferm en duidelijk zijn over het standpunt van de partij, want dat hoort natuurlijk bij de democratie. Maar op relatieniveau probeer je de verhoudingen goed te krijgen, zodat je als raad als totaliteit beter met elkaar kunt samenwerken. Al deze elementen zijn genoemd door verschillende partijen, soms geadstrueerd met een concreet voorbeeld, maar het thema is aangedragen door de fracties zelf.

De heer **Bremmer** (CDA): Dank u wel.

De heer **De Graaf** (PvdA): Mevrouw de voorzitter. Dit is de eerste keer dat ik hier iets mag zeggen. Ik wil straks bij de inhoudelijke inbreng en het inhoudelijke debat over een raadsakkoord graag kijken of ik de heer Bremmer een beetje tegemoet kan komen, want ik voel met hem mee op het punt van het begrip "abstractie". Volgens mij hebben ook niet alle partijen tijdens de besprekingen gezegd dat zij voorstander zijn van een raadsakkoord met de beperkte reikwijdte die in het advies staat. Daar lopen de meningen over uiteen. Ik wil namens de Partij van de Arbeid in ieder geval een vijftal onderwerpen noemen die wat mij betreft in het raadsakkoord kunnen komen te staan en die een operationalisering impliceren van de brede benadering van een andere bestuurscultuur.

De **voorzitter**: Daar nemen we op dit moment kennis van. Ik constateer dat er verder geen vragen meer zijn. Dan geef ik het woord aan de heer Van den Dool.

De heer **Van den Dool** (VVD): Voorzitter. Allereerst namens de VVD-fractie dank aan beide informateurs voor het uitbrengen van dit advies. Zoals zij zelf hebben gezegd, is in het advies een voorkeur uitgesproken; zo hebben wij het ook beschouwd. Wij hebben ons gerealiseerd dat dat in de volle breedte natuurlijk nooit unaniem is, maar ook niet absoluut. Zoals beide informateurs hebben gezegd, is het inderdaad een afweging van een aantal kenmerken, van zaken die gezegd zijn en van voorkeuren die uitgesproken zijn. Uiteindelijk hebben de informateurs onder de streep een voorkeursoptie, optie 1, genoemd met het advies om in die richting verder te gaan. Wij hebben dat gelezen. Wij hebben het advies ook geanalyseerd en hebben onze eigen weging gemaakt. Uiteindelijk hebben wij besloten dat optie 1 ook voor ons de weg is die wij de komende tijd opgaan. Wij volgen dus dat advies, maar ik zeg nogmaals dat dit inderdaad een weging is, omdat het nooit absoluut is. Er zitten voor- en nadelen aan, maar ook voor ons is de optie die als eerste

genoemd is, onder de streep uiteindelijk de beste optie. Daarbij zeg ik niet dat andere opties slecht zijn of niet mogelijk zijn. Integendeel, ik zou eigenlijk zeggen dat er zeer veel goede opties zijn, maar uiteindelijk is dit toch de beste, als je het zo moet verwoorden.

Wij zullen de komende tijd dus aan de slag gaan met deze optie 1 om te komen tot een coalitieakkoord. We nemen de vrijheid om te kijken wat er in dat akkoord komt, zoals ook is geadviseerd. Dat zullen veel inhoudelijke punten zijn. Voorschoten staat inderdaad voor een grote opgave. Daar zullen we dus goed over moeten nadenken. Wij nemen ook de vrijheid om te kijken hoe wij dat gaan opschrijven. Het advies is om dat op hoofdlijnen te doen, maar omdat het misschien vrij complex is, zal het misschien niet bij hoofdlijnen kunnen blijven. Dat geef ik toch alvast aan, omdat het complex is om het met drie partijen eens te worden over zeer grote thema's, terwijl we ook nog heel graag verder willen kijken dan alleen deze drie partijen. Het is lastig om dat allemaal in een paar hoofdlijnen of op één of twee A4'tjes te krijgen. Wij nemen op dit punt dus een beetje de vrijheid om te kijken hoe we dat precies gaan doen. We hebben daarvoor iemand bereid gevonden. Wij dachten: we kunnen die naam wel heel lang onder de pet houden, maar laten we maar gewoon bekendmaken wie dat in dat proces gaat doen. Vandaar dat dat zo gebeurd is. Hebben wij haast? Nou, we hebben wel haast om een aantal dingen goed op papier te zetten. Er is voor ons dus niet zozeer haast om er haastwerk van te maken. Wij willen wel de tijd nemen om dingen goed uit te werken.

We hebben het ook gehad over het raadsbrede akkoord. Ook op dat punt volgen wij het advies. Volgens mij hebben alle partijen – individueel maar ook met elkaar – het gehad over wat daar ongeveer in zou moeten komen te staan. We hebben ook een voorbeeld genoemd, namelijk het voorbeeld uit Leiden van vier jaar geleden. Vandaar dat ook het woord "bestuursstijl" ter sprake is gekomen, want dat gaat daar vooral over. Er zijn misschien niet heel veel dingen die wij de afgelopen jaren heel anders hebben gedaan, maar het is goed dat we dit een keer in een akkoord op papier zetten, zodat we onszelf daar ook aan kunnen houden dan wel onszelf daarin kunnen verbeteren. Ik denk dus dat dat goed is. Daar zullen wij ook aan werken, maar wij laten ook absoluut de mogelijkheid open om inhoudelijke onderwerpen nu of gaandeweg met meerdere partijen te kunnen doen. Dat is dus een uitnodiging om altijd aangehaakt te blijven. Misschien is dat ook een aanvulling op wat we hebben gezegd over de bestuursstijl: die is open en we nodigen iedereen uit om over elk onderwerp mee te praten en denken en ook aanvullingen daarop te geven, zodat de steun in de raad inderdaad niet alleen van coalitiepartijen komt maar liefst ook daarbuiten mogelijk is. Dat is ook de open cultuur die wij graag zouden willen zien,

ook omdat het, zoals ik al zei, een lastige afweging is geweest. Er is met optie 1 een voorkeur uitgesproken, maar er zijn inderdaad ook andere mogelijkheden. In die zin is het voor ons dus heel goed als wij gaandeweg altijd zo veel mogelijk partijen erbij proberen te betrekken, zodat er inderdaad niet zozeer die enorme kloof is die sommigen vanuit verschillende kanten misschien ervaren hebben tussen oppositie en coalitie. Daar willen we zo veel mogelijk overheen kunnen en blijven stappen om zo veel mogelijk partijen erbij te betrekken, hun oordeel over bepaalde stukken op te nemen en wellicht hun steun bij bepaalde onderwerpen te kunnen verwerven. Nogmaals: een aantal onderwerpen zullen echt heel erg ...

De **voorzitter**: De heer Maassen wil u heel graag onderbreken. Dan doe ik dat maar.

De heer **Maassen** (SP): Dat was een mooie lange zin, meneer Van den Dool. U spreekt zonder punten, maar u heeft wel een paar belangrijke punten. Ik vind dit een heel belangrijk voornemen. Ik hoop ook echt dat dat gaat lukken. Ik hoor u heel nadrukkelijk zeggen dat bij de instemming met voorstellen niet alleen de coalitie maar ook de oppositie moet worden betrokken. Ik heb iets meer ervaring met oppositie voeren dan u; we zullen het even niet hebben over waar dat aan ligt, maar ik kan u vertellen dat de frustratie van het oppositie voeren niet zozeer zit in het feit dat je nooit mee mag stemmen met de coalitie, want dat mag altijd. Het gaat erom dat, als je een heel goed punt hebt, de gelederen in de coalitie zich sluiten en dat slechte voorstellen toch worden aangenomen omdat er coalitiedruk is. Hoe ziet u dit in de komende periode als beoogde coalitiepartij? Hoe wilt u omgaan met coalitiedwang en het samen stemmen voor alle voorstellen die vanuit het college komen?

De heer **Van den Dool** (VVD): Ik heb inderdaad iets minder ervaring in oppositie voeren dan u, maar ik heb het wel gedaan. Ik deed dat iets anders. Mijn gevoel daarover is dus ook anders. Het is aan u om de wijze van oppositie voeren te kiezen, maar van beide kanten kun je wat meer geven: vanuit de coalitie maar ook vanuit de oppositie. Je zou de oppositie inderdaad best wat meer kunnen uitnodigen om te horen waar ook partijen buiten de coalitie iets voor voelen of welke wijzigingen ze zouden willen. Vanuit de oppositie kun je op zich de beuk erin gooien, maar je kunt er ook wat meer bij zijn, wat minder die kloof zien en de informatie die je graag wilt krijgen, gewoon opvragen bij alle partijen. Ik geef dus aan dat het misschien ook wel een stijl is die je beiden kiest om tot elkaar te komen. Bij ons, in ieder geval bij de VVD, staat de deur open om naar alle partijen te luisteren. Het is niet zo dat wij het in deze periode, die best lastige punten gaat hebben, met drie partijen keihard alleen maar samen met elkaar doen en de rest niet horen en zien. Maar het is ook

voor een coalitiepartij uiteraard altijd een weging van bepaalde dingen die je hoort en waarvan je denkt: is dat een goed punt, hoe breed wordt dat bij alle partijen gedragen en neem je het wel of niet over? Het kan best zijn dat maar één partij iets zegt en dat de rest daar niets voor voelt. Dan is het misschien hard voor die ene partij, maar die sla je dan over. Dat heeft te maken met hoeveel steun u binnen alle partijen kunt krijgen.

De heer **Maassen** (SP): Ik proef een voorzichtige stap in de richting van een opener debatstijl. Dat juich ik van harte toe.

De heer **Van den Dool** (VVD): Ik ben blij dat ik u dat gegeven heb. Daar mag u ons aan herinneren, meneer Maassen.

De heer **Van Rixtel** (GroenLinks): Voorzitter. Uiteraard sluit ik me graag aan bij de woorden van de heer Van den Dool. Ook de GroenLinks-fractie gaat graag verder met de geadviseerde eerste optie. Ik denk dat het feit dat we hier zitten en spreken over een advies van informateurs, al een stukje bestuurlijke vernieuwing is. Hoe je het ook wendt of keert, dat is in het verleden niet op deze manier gedaan.

In die zin wil ik graag ingaan op een aantal opmerkingen van de heer Bremmer. Dat verdient hij ook en dat hoort ook bij de stijl die wij gaan nastreven. De heer Bremmer heeft gewezen op de gang van zaken met betrekking tot de informateurs. Ik proefde daarin verontwaardiging over het proces. Wij hebben het voorstel gedaan tijdens de lunch met de burgemeester. Alle lijsttrekkers waren daarbij aanwezig. Toen is gewoon gesproken over de vraag of we met twee informateurs verder zouden gaan. Dat is daar ter plekke door iedereen goedgekeurd en beaamd. Op zich is het ook niet zo heel vreemd dat de twee partijen die zetelwinst hebben behaald, de informateurs leveren. Dit is het antwoord op die vraag.

De heer **Bremmer** (CDA): Ik stel het debat met de heer Van Rixtel zeer op prijs. Daar heb ik alle vertrouwen in, maar het gaat mij erom dat ook de fractievoorzitters niet de raad zijn. Als je het hebt over een nieuwe bestuursstijl en bestuurscultuur, ook voor de raad als orgaan, dan denk dat het een fraaiere formule is om hier als raad als geheel over te discussiëren in plaats van de fractievoorzitters, want dat laatste kan bij derden toch de indruk wekken dat het niet de raad is.

De heer **Van Rixtel** (GroenLinks): Dat vind ik een interessante gedachte. Misschien is dat iets voor de volgende verkiezingen, maar als je ook een beetje haast wilt maken, is het natuurlijk niet zo heel raar om eerst informateurs de zaak te laten

onderzoeken, met name ook omdat er dan vervolgens nog een raadsdebat is. Dat is binnen de Voorschotense situatie echt al een stap vooruit.

De heer **Bremmer** (CDA): Uiteraard akkoord, maar democratie is ook zorgvuldigheid. Dit hangt niet op een paar dagen. Ik bedoel: deze raadsvergadering is op korte termijn georganiseerd en dat had ook een week geleden kunnen gebeuren. Als ik uit uw woorden proef dat we voor een volgende raadsperiode afspreken of de intentie hebben dat we dat doen in een raadsvergadering, vindt u mij aan uw kant.

De heer **Van Rixtel** (GroenLinks): Dat is dan voor die periode aan de orde, maar voor dit moment hoor ik uw vraag en ben ik daarop ingegaan. Mijn mening is dat het op zich niet zo raar is dat de twee partijen die de meeste winst hebben geboekt, informateurs leveren. Dat zie je in den lande heel erg veel. Ik heb ook niet de indruk dat we daarmee een oneigenlijke bestuursstijl zouden hanteren.

De heer **Bremmer** (CDA): Maar de formateur is wel benoemd. Dat moet u toch toegeven? Dat had toch ook morgen, na dit debat, kunnen gebeuren? We hebben nu dit debat. Dit vind ik – ik zou bijna zeggen: ook staatsrechtelijk niet – echt niet fraai.

De heer **Van Rixtel** (GroenLinks): Nu gaat u met een ander punt verder; dat is prima. Het klopt: we hebben al een voorkeur voor een formateur uitgesproken, omdat we inderdaad met deze drie partijen verder willen. We hebben dit debat wel afgewacht. De gesprekken zijn pas morgen. Er is wat dat betreft dus nog niet zo heel veel gebeurd, maar laten we wel wezen: we hebben ook haast. In heel veel gemeenten is men al aan het formeren geslagen. U kunt hier een zwaar punt van maken, maar ik denk dat het wel meevalt. We zitten hier nu. Als de raad vandaag akkoord gaat met het voorliggende besluit, gaan de gesprekken met de formateur morgen beginnen en dan begint de coalitievorming. Ik hoop dat naast de coalitievorming ook de vorming van een raadsakkoord begint, onder leiding van de burgemeester.

De heer **De Graaf** (PvdA): Ik heb een vraag aan de staatsrechtsgeleerden onder ons. Is het wel zo dat de raad een besluit neemt over de formateur? Volgens mij besluiten de drie partijen daarover en is het vanavond ook niet aan de raad om daar een formele uitspraak over te doen. Dat misverstand zou ik graag willen wegnemen.

De **voorzitter**: Dat klopt.

De heer **Bremmer** (CDA): Ik noem even het voorbeeld van de Tweede Kamer. Er heeft een debat in de Tweede Kamer plaatsgevonden en dan gaat de formateur van start. Dat is mijn punt.

De heer **De Graaf** (PvdA): Ik moet eerlijk zeggen dat ik het feit dat er een naam is, minder erg vind dan het feit dat wij als raad vanuit de media hebben moeten vernemen dat iemand is benaderd. Dat vind ik echt eigenlijk een misstap.

De heer **Bremmer** (CDA): Dan bent u het met mij eens.

De heer **Van Rixtel** (GroenLinks): Dat klopt; daar geef ik de heer De Graaf gelijk in. Daar maken we, denk ik, ook met z'n drieën onze excuses voor. Dat had zowel in de richting van de media als zeker ook meteen in de richting van de andere partijen moeten gaan. Dat klopt, maar zoals de burgemeester ook al zei, zijn we hier bezig met een nieuw proces en we zijn met z'n allen behoorlijk onervaren. Ik hoop dus dat we met name op een positieve manier kijken naar wat we voor elkaar kunnen betekenen dan dat we nu de hele tijd gaan wijzen op wat fout gaat.

De heer **Bremmer** (CDA): Voorzitter. Er zijn excuses gemaakt. Ik ben begonnen zoals ik begonnen ben en ik waardeer het dat de heer Van Rixtel die excuses namens de drie partijen aanbood voor het mediabeleid, want dat heeft ons echt gestoken. Ik begon bewust met die inkleuring, maar dat is niet mijn enige inkleuring. Om te beginnen wil ik een gelukwens uitspreken voor de overwinnaars: de VVD, GroenLinks – twee zetels erbij; dat is geen kleinigheid – en D66, dat weliswaar stemmen heeft verloren maar zich heeft gehandhaafd. Ik wil ook de collega's bedanken voor wat ze in de campagne hebben gedaan. Er zijn heel veel energie en heel veel zichtbaarheid in het dorp gestoken. Dat is ook een kant van de democratie.

Ik heb in mijn inleiding het citaat van Robert Kennedy opgenomen dat verkiezingen niet alleen gaan over rechten van burgers maar ook over verantwoordelijkheden van burgers en organen. Dat is waarom wij hier vanavond zitten. Vandaar dit debat vanavond. Ik heb de teleurstelling van mij en van het CDA verwoord over het feit dat wij als het ware niet op het podium worden geroepen, maar wij zijn een optimistische en constructieve partij. Wij hebben vertrouwen in de toekomst. U hoeft dus niet bang te zijn voor bitterheid of een niet-constructieve oppositie van het CDA, mocht er uiteindelijk een variant komen die niet onze voorkeur heeft. Dat zult u begrijpen.

Ik wil mij in eerste instantie richten tot de VVD. Ik heb iets meer tijd nodig dan de andere twee sprekers, maar dat lag voor de hand.

De **voorzitter**: Boft u even dat er geen spreektijd meeloopt!

De heer **Bremmer**: Ja, voorzitter. Het CDA heeft vier jaar samen met VVD en ONS Voorschoten in een moeilijke tijd verantwoordelijkheid gedragen. Al die tijd hebben wij als een stabiele, betrouwbare partner geopereerd. Je kunt zeggen dat de coalitie van 2014–2018 als geheel het zeteltal behield en politiek–electoraal overeind is gebleven. De VVD won een zetel, het CDA won licht stemmen en ONS Voorschoten verloor een zetel.

De heer **Maassen** (SP): De heer Bremmer weet zelf ook wel dat dit een drogredenering is, want als je je evenveel zetels houdt terwijl het totale aantal zetels groter is geworden, heb je dus verloren.

De heer **Bremmer** (CDA): Ik wil niet de uitdaging over percentages aangaan, maar nee, ik denk dat je rustig kunt zeggen dat de coalitie overeind is gebleven, zeker gelet op de woorden van de heer Maassen in de campagne: "financieel wanbeleid", "financiële wanboel". Er deugde niets van, maar die partijen en die coalitie zijn overeind gebleven; laten we gewoon eerlijk zijn. Een exponent daarvan is de VVD, die zelfs een zetel gewonnen heeft. Dat mogen we gewoon nuchter constateren.

De heer **Maassen** (SP): Dat constateren we dus niet, want als al bij de vorige verkiezingen 21 zetels te verdelen waren geweest, had de VVD er toen vijf gehad. De VVD heeft dus ongeveer gelijk gescoord, net als het CDA, dat wel iets meer stemmen heeft gekregen maar procentueel iets minder heeft gescoord.

De heer **Bremmer** (CDA): De VVD heeft 3.000 stemmen gehaald. Dat waren vier jaar geleden 2.500 stemmen. Als u dit dan toch noemt: de SP heeft stemmen verloren en de PvdA heeft stemmen verloren, honderden stemmen verloren. Het CDA heeft in absolute zin stemmen gewonnen.

De **voorzitter**: Heren!

De heer **Bremmer** (CDA): Dat zeg ik even tegen de heer Maassen, maar hij heeft al eerder aangegeven dat het moeilijk is om oppositie te voeren.

De **voorzitter**: Gaat u door met uw betoog, meneer Bremmer.

De heer **Bremmer** (CDA): Wij hebben dus meer vertrouwen van de kiezers gekregen. Voor al die mensen blijven wij opkomen en knokken. Het zal niemand verbazen – daar begon ik bewust mee – dat de eerste optie ons inziens geen recht doet aan de Voorschotense kiezer, die dus meer vertrouwen uitsprak in de drie partijen. Maar de informateur heeft daar op zijn manier een reactie op gegeven. Dat kunnen we dus gewoon overslaan. Toch heb ik nog een vraag aan de VVD. Sjoerd van den Dool zei in het Leidsch Dagblad: "We nemen het advies ter harte, maar dat betekent niet dat we opties voor andere partijen laten liggen". Misschien wil hij dat toch nog eens verduidelijken. Hij heeft daar in eerste instantie iets over gezegd, maar ik zou daar een verduidelijking van willen vragen. Misschien kan hij dan ook de volgende vraag van mij meenemen, want wij vragen ons af hoe de VVD, met uitgangspunten zoals financiële soliditeit, een terughoudende en sobere overheid en een nadruk op zelfredzaamheid, tot overeenstemming wil komen met bijvoorbeeld GroenLinks. GroenLinks stemde bijvoorbeeld tegen de begroting voor 2018 en stemde tegen de in de begroting opgenomen bezuinigingen, terwijl de coalitie er juist voor pleitte om die begroting wel aan te nemen om de financiën weer op orde te krijgen. Ik denk dat dit gewoon een zakelijke vraag is. Ik noem bijvoorbeeld ook zaken zoals de discussie over de Duivenvoordecorridor, die D66 en GroenLinks open willen houden. Ik citeer ook enkele speerpunten uit de campagnebrochure van GroenLinks. Dat is overigens een heel mooie campagnebrochure, meneer Van Rixtel; daar wil ik u echt mee complimenteren. Ik lees daar onder andere in: het behoud van voorzieningen zoals Het Wedde en de kinderboerderij, maar ook betaalbaar en veilig wonen, extra groen in de wijken, koploper zijn in de energietransitie, voorrang voor schoon vervoer en nog veel meer. In financiële termen vertaald is dat nogal wat. Hoe wil de VVD daarmee omgaan? Dat is volgens mij een reële vraag, die wij hier mogen stellen. Politiek is functioneel. Daar ben ik mee begonnen: je kunt nooit ergens op rekenen. Maar politiek is ook: pijnlijke keuzes maken en in tegenwind ergens voor gaan staan. Waarop baseert de VVD het vertrouwen dat dit met GroenLinks gaat lukken?

D66 spreekt in de media van een progressieve samenwerking tussen VVD, GroenLinks en D66. Ik krijg graag een nadere duiding door de VVD van het door D66 gegeven stempel "progressief".

Ik kom bij een aantal vragen aan GroenLinks. Hoe denkt GroenLinks de komende jaren bijvoorbeeld op het terrein van de zorg en sociaal beleid een beleid te voeren met de VVD, waartegen het de afgelopen jaren zo gestreden heeft? Op basis waarvan vertrouwt men erop te kunnen slagen? Ik lees in de GroenLinks-brochure

over "eerlijk delen". Bij de VVD kom ik die term niet tegen. Ik wijs GroenLinks er terzijde overigens op dat onze wethouder Daan Binnendijk en ook onze fractie en ikzelf sterk hebben gestimuleerd dat Voorschoten een Fairtrade Gemeente zou worden. Bent u dat wellicht van het CDA vergeten?

Bij alle drie de partijen, vooral bij D66, wil ik nog eens terugkomen op het punt van de nieuwe bestuursstijl en bestuurscultuur. Dat kan nogal flinke verwachtingen wekken. In een van de folders lees ik dat alle Voorschotenaren bij het beleid moeten worden betrokken; niet zo veel mogelijk Voorschotenaren, maar *alle* Voorschotenaren. Dat is nogal wat. Hoe realistisch is dat? Politiek is functioneel. Politiek is pijnlijke keuzes maken. Politiek is ook dromen, mensen meenemen in idealen en processen, zoals in de wervende GroenLinks-folder, maar politiek is ook het besef van menselijk tekort en van onvolkomenheid, het besef dat het paradijs op aarde niet bestaat. De term "burgerparticipatie" kom ik niet tegen in het advies van de informateurs, evenmin als de term "overheidsparticipatie". Dat is ook een van de redenen waarom ik het niet zo helder vond, omdat dat vaak gebruikte termen zijn. Tegen GroenLinks zou ik willen zeggen dat burgerparticipatie ook een keerzijde heeft. Laten we oppassen dat we niet in de fuik zwemmen van frustraties en teleurstellingen bij burgers door dit niet goed op te pakken. Inspraak zonder inzicht leidt tot uitspraak zonder uitzicht. Dat is weleens gezegd en dat geeft het heel pregnant weer.

Een vraag aan alle drie de partijen: durft de VVD bijvoorbeeld nee te zeggen tegen de bewoners als ze liever belastingverlaging hebben en die niet te betalen is? Dat is een illustratie van brede burgerparticipatie. Of durft D66 nee te zeggen tegen bewoners als zij vragen of heel Voorschoten klimaatneutraal kan zijn en als dat niet betaalbaar is? Of durft GroenLinks nee te zeggen tegen de Voorschotense bevolking als bijvoorbeeld een zwembadplan niet te betalen is? Ik noem maar wat dilemma's die op ons afkomen bij die brede terugkoppeling naar de bevolking. Een echte raad moet gemotiveerd ook nee durven zeggen en moet wegeen. Individuele belangen moeten integraal worden afgewogen tegen hogere belangen of het algemeen belang. Dat is ook wat de Rekenkamer – net als trouwens de provincie in twee gesprekken – ons heeft meegegeven. Ik zie van die noties en zuur verdiende lessen nog weinig terug. Geen misverstand: dat besef geldt uiteraard ook voor onszelf, want zelden zitten alle engelen en heiligen aan dezelfde kant van de tafel, om broer John Kennedy maar eens te citeren.

Nog enkele opmerkingen over het voorgestelde besluit. Ik vraag mij af waarom het voorgestelde besluit niet is gesplitst. Beslispunt 2 is ons inziens van een andere

orde. Je kunt van het CDA niet in redelijkheid verwachten dat wij met dit besluit gaan instemmen. De heer De Graaf heeft daar per mail een aantal opmerkingen over gemaakt en ik sluit mij daar grotendeels bij aan. Ik zou dus nog eens goed willen kijken naar dat punt 2.

Ik ga afronden op een persoonlijke, misschien wat klassieke manier. Dat op ons goede dorp Voorschoten en ons aller werk zegen mag rusten. Wij zwoeren een eed of deden een belofte. Dat het ons gegeven mag zijn, individueel en samen, boven onszelf uit te stijgen, op weg naar een nieuw begin, "a new beginning", een nieuwe raadsperiode, want ook dat is politiek.

De heer **Maassen** (SP): Ik heb het hele betoog van de heer Bremmer afgewacht om te horen of hij nog terug zou komen op een aantal dingen die hij in zijn eerdere bijdrage zei. Dat heeft hij niet gedaan. Ik heb dus gewoon even gewacht tot het einde. De heer Bremmer had zojuist in een debatje een hoop commentaar op het besluit om het eerste gesprek met de fractievoorzitters te houden en niet met de hele raad en op het feit dat daarin werd besloten over de informateurs. Ik vraag de heer Bremmer of het CDA niet gewoon met zijn fractievoorzitter aanwezig was toen in het presidium het besluit werd genomen om dat te doen. En waarom heeft het CDA daar toen geen bezwaar tegen gemaakt als dat zo'n probleem was?

De heer **Bremmer** (CDA): Drie opmerkingen. Er is, volgens mij door de heer Van Rixtel, al naar voren gebracht dat het deels ook om een leerproces gaat. Mijn fractievoorzitter, die hier helaas niet aanwezig kan zijn en in wiens schoenen ik nu sta – ik zeg eerlijk dat dat geen eenvoudige opdracht is als je die gesprekken niet hebt bijgewoond – voelde zich daardoor overvallen. Hij heeft zich echt overvallen gevoeld door het voorstel. Hij had één informateur verwacht. Ik ben er niet bij geweest, maar ik heb van hem begrepen dat in de context van het gesprek op een gegeven moment van de zijde van GroenLinks een tweede informateur werd voorgesteld. Dat is overigens niet onbegrijpelijk; laat daar geen misverstand over bestaan, maar hij voelde zich daardoor overvallen.

Ik vind dat raadsleden ook een eigen verantwoordelijkheid hebben. Natuurlijk ben ik hier lid van de CDA-fractie, maar ik heb niet voor niks de eed en de belofte aangehaald. Los van bestuursstijl en bestuurscultuur vind ik dat raadsleden ook hun eigen persoonlijke inbreng moeten kunnen leveren. Ik vind integriteit en persoonlijke waardigheid, ook van raadsleden, van groot belang: ongebonden, zonder last. Dat mag ook best eens meer gehoord worden. Dat is mijn mening.

De heer **Maassen** (SP): Volgens mij spreekt de heer Bremmer hier namens de CDA-fractie. De CDA-fractie was voor de verkiezingen in het fractievoorzittersoverleg aanwezig toen daar werd afgesproken om de dag na de verkiezingen met de fractievoorzitters bij elkaar te komen. Ik heb het over die bijeenkomst, niet over de bijeenkomst waar u aan refereert. Daar heeft het CDA, net als alle andere partijen, gewoon ingestemd met het voorstel, zonder enige kritiek. Dat heeft niets te maken met één of twee informateurs; dat heeft gewoon te maken met de planning die toen vastgelegd is. Daar heeft u zojuist kritiek op geuit, maar toen dat besluit werd genomen, had uw fractie daar geen kritiek op.

De heer **Bremmer** (CDA): Ik behoud mij het recht voor om dit ook aan deze raad voor te stellen. Ik vind het gewoon een fraaiere procedure dat de informateurs worden aangewezen gehoord een raadsdebat. En ik vind het een fraaie procedure als een formateur wordt aangewezen gehoord het raadsdebat. Dat vind ik gewoon fraai.

De heer **Andringa** (D66): Dat snap ik, meneer Bremmer, maar u bezigt in uw bijdrage grote woorden. U begon zelfs met "staatsrechtelijk zeer dubieus". Dat waren uw woorden. U was de eerste die hier in uw inleidende verhaal, dat als inleiding gold voor de vragen aan de informateurs, het staatsrecht erbij haalde. U vindt het staatsrechtelijk zeer betreurenswaardig dat op deze manier een informateur naar voren is geschoven. Ik deel de conclusie van de heer Maassen volledig: er is meermaals over deze procedure gesproken. Daar was uw partij bij vertegenwoordigd. Ook nadat dat er bijgekomen was van dat "overvallen" en er de donderdag na de verkiezingen nog tijd was om nog even na te denken, is er geen signaal gekomen. Dan vind ik dat het het CDA zou sieren om dit nu niet met dit soort grote woorden weg te zetten als "staatsrechtelijk zeer betreurenswaardig", terwijl dit een procedure is waarmee uw eigen fractievoorzitter gewoon akkoord is gegaan.

De heer **Bremmer** (CDA): Ik moet eerlijk zeggen dat ik mij hierin niet herken. Als die indruk gewekt is, betreur ik dat. Qua procedure vind ik het inderdaad fraaier om dit te doen gehoord de plenaire raad. Dat is de kern van mijn opmerking. Dat andere neemt u dan te zwaar op. In het vuur van het debat mag dat. Het is volgens mij ook niet verkeerd om af en toe iets aan te zetten, wat dan via interrupties wordt verduidelijkt. Dank voor uw opmerking.

De **voorzitter**: Ik doe een praktisch voorstel. De informateurs hebben een toelichting gegeven. Het debat is nu verder aan de raad en ik denk dat u beiden ook nog wel

wat uurtjes thuis zouden willen doorbrengen. Ik bedoel niet dat u nu weg moet, maar ik zou me in praktische zin kunnen voorstellen dat u er de voorkeur aan geeft om de vergadering nu te verlaten. Maar ik zou nog wel iets bij dat afscheid willen zeggen. Ik denk dat ik u namens de raad met zeer veel dank en erkentelijkheid mag overladen voor de wijze waarop u zich op korte termijn en onder de hoge druk waar informateurs onder staan, in een vrij lastig en complex proces zo heeft willen inzetten voor de Voorschotense politiek. Dat zou ik graag willen ondersteunen met een fraai boeket bloemen en een cadeautje van onze kant. Heel veel dank voor alles wat u gedaan heeft en tot ziens bij een volgend overleg!

(Applaus)

De **voorzitter**: Zullen we de vergadering kort schorsen?

Wethouder **Binnendijk**: Is dat nog steeds vijf minuten?

De **voorzitter**: De heer Binnendijk heeft een ernstige behoefte aan nicotine.

De vergadering wordt enige tijd geschorst.

De **voorzitter**: We vervolgen de eerste termijn.

De heer **Andringa** (D66): Voorzitter. Ik wilde eigenlijk beginnen met een dankwoord aan de informateurs. Dat heeft u al namens ons gedaan. Daar laat ik dat verder dus bij, maar ik wil daar wel kort iets over zeggen. Het risico bij dit soort processen is altijd dat alles zich op zolderkamertjes voltrekt en dat het hoe, datgene wat je wilt bereiken en het waarom weleens worden vergeten in dit soort processen. Ik ben daarom heel blij dat we met alle zeven partijen hebben kunnen concluderen dat dit proces, met beide informateurs, iets zou toevoegen. Ik heb ook ervaren dat het veel toevoegt voor een zorgvuldig en transparant proces.

Dat gezegd hebbend, zal het u wellicht niet verbazen dat D66 zich in hoofdlijnen zeker kan vinden in de bevindingen en aanbevelingen die de informateurs op papier hebben gezet in hun rapportage. Ik zal straks bij de verschillende besluiten die vandaag voorliggen in het raadsvoorstel, even nader ingaan op de details, maar in het algemeen kunnen wij ons natuurlijk heel erg in deze lijn vinden. In de eerste gesprekken die we met de informateurs hebben gevoerd, hebben we aangegeven dat wij ruimte zagen voor een simultaan proces van een raadsakkoord over de bestuurscultuur met alle zeven partijen en een coalitieakkoord, dat wij – zoals de

heer Bremmer terecht aanhaalde – zagen als een progressief, vernieuwend coalitieakkoord in Voorschoten. We zijn ook blij om dat in die vorm terug te zien in de aanbevelingen van de informateurs. Er is, zoals wij hebben aangegeven, ook heel bewust nagedacht over een proces om inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties te betrekken bij het tot stand komen van zo'n coalitieakkoord. Wij zijn ook erg blij met voorstel dat de informateurs daarover op papier hebben gezet. Dat is ook een goede stap in het transparanter maken van de bestuurscultuur in Voorschoten en het beter betrekken van bewoners.

Dat heeft geleid tot vier concrete besluiten die vandaag voorliggen. Ik zal ze heel kort langslopen. Het eerste besluit dat voorligt, is om onder uw leiding als voorzitter van de raad met zeven partijen tot een raadsakkoord te komen. Daar zijn wij heel blij mee. Dat is een goed voorstel. Wij geven u daarbij wel de suggestie mee om daarbij niet alleen bij de zeven partijen in deze raad en bij de voorbeelden in den lande inspiratie op te doen – het Leidse voorbeeld is vaak genoemd en er zijn nog veel meer van dat soort voorbeelden – maar om ook te kijken wat er mogelijk is om al in dat proces voor de inspiratie voor dit akkoord het gesprek aan te gaan met betrokken inwoners die hierover al meningen hebben geventileerd. We hebben natuurlijk een aantal bewoners in Voorschoten die zowel in de vorige raadsperiode als ook nu weer een aantal spelregels onder onze collectieve aandacht hebben gebracht. Zo zijn er ongetwijfeld nog meer Voorschotenaren die daar suggesties voor hebben. Dat zouden wij dus graag aan u willen meegeven: neem in dat proces ook input mee vanuit het dorp en vanuit de zeven partijen in deze raad om te kijken hoe we tot een goed raadsbreed akkoord kunnen komen over de bestuurscultuur in dit huis.

Het tweede dictum gaat over de onderhandelingen over het coalitieakkoord. Wij hebben aangegeven dat wij behoefte hadden aan een akkoord waarin de twee grote winnaars van deze verkiezingen het voortouw zouden nemen om tot dat akkoord te komen. Daar is in het advies gevolg aan gegeven doordat VVD en GroenLinks als de twee grote winnaars daadwerkelijk het voortouw hebben. We hebben ook aangegeven dat wij graag een vernieuwend en progressief akkoord willen, waarbij gedacht wordt vanuit het idee wat er wel mogelijk is in Voorschoten en niet vanuit het idee wat er allemaal helemaal niet kan. Dat is ook de uitleg en enige duiding van het begrip "progressiviteit", waar de heer Bremmer om vroeg. Dat is dus geen betoog waarin we voorbeelden aanhalen van wat er allemaal waarschijnlijk niet mogelijk zal zijn en hoe we daar dan mee omgaan, maar waarin we denken vanuit deze houding: wat is er wel mogelijk in het dorp en hoe gaan we dat realiseren? Dat is die progressiviteit. Wij hebben bij de informateurs aangegeven dat daar behoefte

aan is. Dat is ook iets wat we heel nadrukkelijk bij VVD en GroenLinks bespeuren, zowel tijdens de campagne als daarna. Wij kunnen ons dus erg goed in die aanbeveling vinden.

Ik deel ook de analyse die de heer Van den Dool al enigszins gaf over het verhaal op hoofdlijnen. Wij kunnen ons erg vinden in de behoefte om coalitieakkoorden over het algemeen op hoofdlijnen te sluiten. Dat betekent wat ons betreft dat niet alles aan de voorkant helemaal dichtgeregeld moet zijn, dat er in deze raadzaal ruimte is voor een inhoudelijk en waardevol debat om plannen daadwerkelijk uit te werken en dat er ook ruimte is om een goede dialoog in het dorp te voeren over hoe plannen worden uitgewerkt. Dat is waarom hoofdlijnen op zich nastreefbaar zijn, want dan is er nog ruimte voor discussie en voor dialoog. Tegelijkertijd had de heer Van den Dool absoluut gelijk toen hij zei dat we als dorp voor grote uitdagingen staan en dat dit ook betekent dat we er met betrekking tot het coalitieakkoord waarschijnlijk niet zijn met één A4'tje, een paar generieke platitudes of algemene punten, maar dat we echt de tijd moeten nemen om in de onderhandelingen met elkaar te bekijken onder welke voorwaarden en op welke wijze we de plannen kunnen gaan invullen. We kunnen bijvoorbeeld niet alleen benoemen dat er zoveel huizen moeten komen; we zullen ook met elkaar moeten bespreken wat een goede balans is tussen particulier en sociaal en tussen koop en huur, hoe je dan omgaat met de participatieprocessen in het dorp, hoe je omgaat met het behoud van groenkwaliteit en de leefbaarheid van het dorp en allemaal van dat soort aspecten. Daar zul je met elkaar afspraken over moeten maken. Dat is hoe wij "in hoofdlijnen" uitleggen: niet alles aan de voorkant dichtgeregeld, ruimte voor een discussie hier in huis en voor een dialoog in het dorp, maar wel met voldoende afspraken aan de voorkant, zodat we ook van elkaar weten wat we aan elkaar hebben en niet vier jaar lang tegen moeilijke discussies blijven aanlopen en keer op keer in allerlei ingewikkelde discussies terechtkomen.

Het derde dictum gaat over de wijze van ophalen van informatie in het dorp. Ook dat is een goed voorstel. Ik zou namens D66 alleen ook aandacht willen vragen voor de mogelijkheid om bijvoorbeeld in samenwerking met de bibliotheek ook laaggeletterden daarbij te betrekken. Het idee van schriftelijk informatie ophalen om het snel en zorgvuldig te doen en ook op een goede manier te kunnen terugkoppelen, is heel verstandig. Het is ook heel verstandig dat ervoor is gekozen om dat niet alleen per e-mail te doen maar dat expliciet is benoemd dat het ook per brief moet gebeuren om ook mensen de gelegenheid te bieden die wat minder digitaal vaardig zijn, maar wellicht kan er nog gezocht worden naar een manier om ook laaggeletterden de kans te geven om betrokken te worden. Dat haakt misschien

ook een beetje in op een eerdere vraag van de heer Bremmer over het betrekken van alle Voorschotenaren. Dat moet altijd de ambitie zijn. Ik weet dat ons wel vaker wordt verweten dat we erg ambitieus zijn. Dat zie ik nooit als een verwijt, maar ik weet dat anderen dat soms wel als iets negatiefs ervaren. Wij doen dat niet, maar als we zeggen dat we alle Voorschotenaren willen betrekken, betekent dit dat we bijvoorbeeld ook voor laaggeletterden proberen om een manier te vinden waarop dat zou kunnen.

De heer **De Graaf** (PvdA): Bent u het met mij eens dat punt 3 van het conceptbesluit in die zin aanscherping behoeft dat daar behoort te staan dat die terugkoppeling plaatsvindt door de coalitie en niet door de raad?

De heer **Andringa** (D66): Ik weet niet of dat per se in het dictum aangescherpt moet worden. Zoals ik het voor mij zie, zou dit betekenen dat aan het eind van de coalitieonderhandelingen de coalitie zowel aan iedereen die input heeft gegeven in het dorp als aan de raad terugkoppelt welke punten zij wel of niet vanuit al die input heeft overgenomen, waar de punten waarvan zij zegt dat die zijn overgenomen, terug te vinden zijn in het coalitieakkoord en wat de motivatie is geweest voor het niet overnemen van punten. Volgens mij heeft u in dat opzicht dus gelijk: ja, logischerwijs zouden de drie onderhandelende partijen zowel aan de raad als aan het dorp moeten rapporteren wat ze met alle input vanuit het dorp hebben gedaan. Ik weet niet of dat met zoveel woorden moet worden toegevoegd aan het dictum, maar volgens mij is dat inderdaad de intentie van het voorstel.

De heer **De Graaf** (PvdA): Ik denk dat het goed en belangrijk is om het besluit straks zo helder mogelijk te formuleren, geen aanleiding te geven voor misverstanden en dit soort elementen wel toe te voegen aan de tekst.

De heer **Andringa** (D66): Waarvan akte. Dat was mijn betoog, voorzitter.

De heer **Van der Elst** (ONS Voorschoten): Voorzitter. Wij hebben onze dank aan de informateurs al kort na de eerste sessie uitgesproken. Er is constructief gewerkt, met snelheid. Daarbij is het natuurlijk jammer dat, zoals het er nu voorstaat, ONS Voorschoten, de enige lokale partij, in eerste instantie niet zal aanschuiven bij de besprekingen over collegevorming. Desalniettemin zien wij het werk van de informateurs als constructief en in een prettige professionele samenwerking.

Omdat ONS Voorschoten de enige coalitiepartij is die verloren heeft bij de afgelopen verkiezingen, hebben wij er behoefte aan om daar enige duiding aan te geven: hoe

interpreteren wij dat als partij? We hebben verloren. Dat betekent dat stap één is dat we het beter zullen gaan doen. Dat gaan we ook doen. Om nog wat meer inhoud te geven aan die duiding, willen wij graag verwijzen naar een natuurwet; we hebben bij ONS Voorschoten nogal wat met natuurwetten. Natuurwetten zijn sterk. Als je over een natuurwet praat, gaat het over "oer", want ze bestonden al vóór mensenheugenis. Ze zijn universeel en onweerlegbaar. In de natuur ken je fases. Levende organismen kennen fasen. Als een boom in een fase verkeert waarin een aantal bladeren worden verloren, bijvoorbeeld bij gemeenteraadsverkiezingen, dan zegt dat lang niet alles over de vitaliteit en de groeikracht van die boom, zolang er in de fase daarna maar weer frisse blaadjes ontspruiten aan de takken, zoals een nieuw team, een volledig nieuw team, is aangeschoven in de raad van onze gemeente. Dat nieuwe team weet zich bovendien gesteund door lange, meerjarige ervaring, nu zitting hebbend in een van de commissies en anderszins in nabijheid en grote betrokkenheid. We hebben zin in de komende vier jaar. We voelen dat ook als een verplichting ten opzichte van onze 1.518 kiezers en ten opzichte van alle inwoners van Voorschoten, alle bedrijven, alle organisaties en alle verenigingen in ons dorp.

Ik richt een aantal woorden tot de drie partijen die volgens optie 1 in het rapport en het advies van de informateurs nu aan de slag gaan om te proberen een college te vormen: VVD, GroenLinks en D66. Om te beginnen feliciteer ik volmondig de winnaars, GroenLinks en de VVD. U gaat, zoals al eerder genoemd, zeer voortvarend te werk. Dat vinden wij niet erg, want ONS Voorschoten houdt daar ook wel van, maar dit is wel heel erg voortvarend, want het lijkt erop dat de formateur de gemeentegrens inmiddels al in deze richting gepasseerd is. Hij is dus mogelijkterwijs een parkeerplaats aan het zoeken. Het verslag van de informateurs vormt uiteraard in grote lijnen een reflectie van de gesprekken die zijn gevoerd. We richten ons nu in eerste instantie dus met name op de eerste drie, die volgens het voorstel aan de slag gaan om een coalitie te vormen, maar ik richt me ook tot alle partijen die in de komende periode op welke manier dan ook betrokken zullen of kunnen worden bij het maken van nadere afspraken, het sluiten van akkoorden en het invulling geven aan samenwerking. In de aanloop naar de verkiezingen is door de drie partijen – overigens door de meeste partijen – inbreng geleverd over participatie, dus over de inbreng van de Voorschotense samenleving en ook over de manier van samenwerken en de cultuur waarbinnen de samenwerking gestalte gegeven kan worden. Dat heeft ONS Voorschoten ook gedaan. Sterker nog, dat doen we al sinds onze oprichting in 2008. Wat dat betreft zit de participatie van onze samenleving dus in de wortels van de boom die ONS Voorschoten heet. ONS Voorschoten steunt die benadering ten volle. Laten we waar mogelijk afstappen van het oude adagium:

college aan de ene kant en oppositie aan de andere kant. Er staan ons dorp immers uitgerekend de komende vier jaren een aantal cruciale en hoogstwaarschijnlijk onomkeerbare besluiten te wachten. Wij zien het streven om waar mogelijk te besturen vanuit een breder draagvlak dan alleen het college maar vanuit een raadsbreed draagvlak als verfrissend. Laten we met elkaar die kansen, als die er zijn, pakken. Die zijn er nu.

In de rapportage van de informateurs wordt een belangrijke conclusie getrokken: een raadsakkoord wordt als wenselijk gezien. Het advies luidt echter ook om dit raadsakkoord te beperken tot bestuurscultuur, zijnde de samenwerking binnen de raad, en de bestuursstijl, zijnde de samenwerking met inwoners, verenigingen, organisaties en bedrijven. Dat betekent dus: cultuur, een aantal kaders en wellicht ook vorm, maar er wordt niets gezegd over inhoud. Dat baart ons zorgen. ONS Voorschoten is het met die invulling dus niet eens. De inhoud van een raadsakkoord, al is dat een akkoord op hoofdlijnen en al is het niet meer dan twee A4'tjes, moet ook een substantieel stuk inhoud hebben, niet uitgewerkt maar wel richtinggevend.

We missen in de rapportage van de informateurs het advies om in een raadsakkoord ook met inhoud aan de slag te gaan. Een aantal hoofdthema's moet daar deel van uitmaken. ONS Voorschoten is van mening dat daarin naast de al genoemde bestuurscultuur en bestuursstijl de volgende hoofdthema's opgenomen moeten worden: zelfstandigheid, regionale samenwerking, financiën, energietransitie, wonen en – een heel belangrijke – de Omgevingswet.

Wij roepen VVD, GroenLinks en D66 ertoe op – mochten andere partijen betrokken worden bij de collegevorming, dan geldt deze oproep ook voor hen – om niet te blijven hangen in een raadsbrede samenwerking op alleen het gebied van cultuur en stijl, want dat kunnen net zo goed potloodstrepen blijken te zijn. Potloodstrepen zie je niet goed. Ze vervagen in de loop der tijd en tot overmaat van ramp kan potlood naderhand, zonder dat je het weet, uitgegumd worden. ONS Voorschoten daagt u daarom uit: ga naar de verfwinkel, koop een flinke pot wintervaste verf en een paar stevige kwasten en durf het aan om samen met ONS Voorschoten en met wie verder wil aansluiten, op hoofdlijnen in de zeer nabije toekomst een aantal richtinggevende duidelijke lijnen te zetten in een raadsakkoord. Zoek de inhoud en zoek de samenwerking. ONS Voorschoten wil zich daarbij graag constructief opstellen. We hebben hier samen in de raad een gezamenlijke verantwoordelijkheid en we hebben allemaal het beste met Voorschoten voor. Laten we daar dan naar handelen en zo veel mogelijk afstappen van die oude scheidslijn tussen college en oppositie.

Er is een tweede reden om niet akkoord te gaan met de gedachte dat op deze manier, zonder ook inhoud te betrekken bij een raadsakkoord, ooit een cultuurverandering gerealiseerd kan worden. Om te beginnen zijn de theorieboeken over change management, waarvan cultuurverandering een zware vorm is, er eenduidig over dat zeker in het begin de omgeving voor hen die het betreft, zo simpel en transparant mogelijk moet worden gemaakt. Wat dat betreft zal het uitermate lastig worden om akkoorden af te sluiten op zowel raadsniveau als collegeniveau en dan ook nog over een aantal inhoudelijke thema's, waarvan je maar moet afwachten met wie je welke overeenkomst sluit. Het bord spaghetti zal er zijn! Als je alleen op het gebied van stijl en cultuur een raadsakkoord sluit, is volgens ons de kans heel erg groot dat vanuit het college items die gekoppeld zijn aan inhoud, dan als een stoomwals over die potloodstrepen heen gaan. Wie een cultuurverandering voorstaat, moet dus ook de inhoud daarbij betrekken. Ter illustratie noem ik de Omgevingswet. Participatie, betrokkenheid van onze lokale samenleving, is een belangrijke pijler onder de Omgevingswet, terwijl er ook een groot stuk inhoud aan de Omgevingswet zit. Dat moet je dus zo veel mogelijk op één vlak houden. Laten we daarom proberen samen te werken in een inhoudelijk veel breder raadsakkoord dan nu wordt geadviseerd.

Ik wil afsluiten met nog een stukje natuurwet. Samen sta je sterker; eendracht maakt macht. In die oerwetten, die het ritme en de regelmaat in de natuur bepalen, is ook dát sinds mensenheugenis zichtbaar. Samen sta je sterker. Het wordt voorjaar. De barre kou die in de lucht was toen we allemaal campagne voerden en op straat aan het flyereren waren, is uit de lucht. Het wordt weer voorjaar. Nieuwe spruiten zitten aan de bomen, zeker aan deze kant. ONS Voorschoten wil iedereen ertoe oproepen om de ramen open te zetten. Laten we dat uitgangspunt, samen sta je sterker, de kans geven om naar binnen te komen, laten we aan deze tafel een stoel vrijmaken en laten we voorgoed het begrip "samenwerking" hier aan tafel laten aanschuiven.

De heer **Van den Dool** (VVD): Ik heb een paar vragen aan de heer Van der Elst. Hij geeft aan dat het moeilijk is om raadsbreed een aantal onderwerpen vast te leggen. Toch vraagt hij daarom. Ik denk dat hij dat aan alle partijen vraagt. Hij noemde specifiek de partijen die in optie 1 genoemd zijn, maar ik denk dat hij aan alle partijen moet vragen of zij inhoudelijke onderwerpen in een raadsakkoord zouden willen. Alle partijen die daarbij zaten, hebben het daarover gehad en we hebben eigenlijk de afspraak gemaakt om dat om een aantal redenen niet te doen. U noemde bijvoorbeeld het zware thema van de financiën. Dan zouden we wel heel lang moeten praten over hoe diepgaand u bijvoorbeeld het onderwerp financiën

raadsbreed in een akkoord zou willen gieten. Of gaat het alleen om het woord "begrotingsdiscipline" en om een paar regels waaraan wij ons moeten houden? Ik denk dat de voorzitter niet eens toestaat dat we die discussie nu openen, maar ik denk dus dat u moet specificeren wat u in een raadsakkoord wilt en hoe, want u noemde zoveel grote thema's, ook een aantal thema's waarmee wij op zich eigenlijk al raadsbreed opereren en waar wij raadsbreed in staan. Ik bedoel niet dat we het daarover eens zijn, maar we staan daar wel raadsbreed in. U doet een voorstel. Ik wil er best over nadenken wat u precies bedoelt, maar vooralsnog hebben alle partijen – in ieder geval de meerderheid – in een gezamenlijke zitting gezegd dat we geen inhoudelijke thema's in een raadsakkoord gaan doen.

De **voorzitter**: In aanvulling daarop, meneer Van der Elst.

De heer **Van der Elst** (ONS Voorschoten): Mag ik daarop reageren, voorzitter?

De **voorzitter**: Nou, misschien in aanvulling daarop. De heer Van den Dool vraagt u naar de inhoud van het raadsprogramma. Ik vraag u, ter aanscherping voor mijn beleving, hoe u dat past in het proces, want dat zou in het raadsakkoord het zwaartepunt moeten zijn waarover wordt gesproken. Ik denk dat u nog even kunt verduidelijken hoe u de verhouding tussen inhoud en proces ziet bij de vijf onderwerpen of thema's die u in het raadsakkoord opgenomen zou willen zien.

De heer **Van der Elst** (ONS Voorschoten): Dank u, voorzitter, en ook dank aan de heer Van den Dool. Als u mij goed gehoord heeft, heeft u gehoord dat ik tegen alle aanwezigen heb gesproken, dus tegen allen die in welke vorm dan ook betrokken zijn bij het maken van afspraken en het vormen van het college maar ook bij samenwerking. Wat proces en inhoud betreft: het gebeurt op basis van een aanzienlijk stuk voortschrijdend inzicht. Het is zeker nu niet aan ONS Voorschoten om daarin initiatief te nemen en nu even uit te leggen hoe het zou moeten, maar als de intentie en de wil er zijn, moet je die eerste stap naar elkaar uitspreken en dan moet je vervolgens zien of die er komt. Dat het een hoger abstractieniveau zou hebben dan de uiteindelijke uitwerking van de thema's, lijkt mij voor de hand te liggen.

De heer **Van Rixtel** (GroenLinks): Ik wil enkele gedachten over het proces delen. We hebben daar natuurlijk ook binnen onze fractie over nagedacht. Het punt is natuurlijk dat we niet maandenlang kunnen gaan formeren. Onze afweging was dus: ga je nou een parallel of een synchroon proces in? Als je kiest voor een inhoudelijk raadsakkoord, zul je dat eerst moeten gaan doen en vervolgens een coalitieakkoord,

met het gevaar dat die coalitie er misschien niet uit komt. Dan gaan we weer verder en verder en verder. Dat zou weleens een heel tijdsintensief traject kunnen worden. Wat die spaghetti betreft: juist door een scheiding te maken tussen inhoud, cultuur en stijl, kun je die processen parallel laten verlopen. Om die reden zijn wij het erg eens met het advies van de informateurs om dit nu gewoon als parallel proces vorm te geven, om de inhoud vooralsnog bij de coalitie te laten en om stijl en cultuur bij het raadsakkoord te laten. U zegt dat dat misschien potloodlijnen zijn die makkelijk uitgegumd kunnen worden, maar ik denk dat we met z'n allen ook vertrouwen moeten hebben in het proces en dat dat de basis is. Dat is iets wat hier en nu ook uitgesproken moet worden door alle partijen, want anders heeft het volgens mij sowieso weinig zin. Daarnaast verwijs ik graag naar het proces in Leiden, waar men acht jaar geleden is gestart met een akkoord dat toch met name op cultuur en stijl is gericht. Men is daar zeer tevreden over hoe de bestuurlijke verhoudingen verbeterd zijn.

De heer **Van der Elst** (ONS Voorschoten): We wonen hier in Voorschoten, niet in Leiden. Je kunt dat voorbeeld noemen, maar de omgeving is altijd weer anders. Ook blijft staan dat je in theorie nu een beleid met drie levels aansnijdt. Dat heeft per definitie geen voordelen, maar mogelijke nadelen. Als je niet de intentie hebt om zo veel mogelijk naar een raadsbreed akkoord te trekken, zal dat ook niet gebeuren. Wij pleiten er dus voor – dat hebben we ook in de gesprekken in de informatieperiode geuit – om zo veel mogelijk juist wél in een raadsbreed akkoord te leggen. Mocht de indruk gewekt zijn dat wij dat niet gezegd hebben, dan merk ik op dat wij daar altijd voorstander van zijn geweest. Vervolgens zal het moeten blijken. Het lijkt ons dat de drie partijen die nu in eerste instantie aan de bal zijn, daarin het initiatief hebben voor het perspectief en de richting die gekozen wordt en wat de eerstvolgende stappen zijn, maar onze voorkeur heb ik in mijn inbreng uitgesproken.

De heer **Maassen** (SP): Voorzitter. Ik ga er even bij staan.

De **voorzitter**: U weet wat in de Kamer wordt gezegd van het uittrekken van jasjes.

De heer **Maassen** (SP): Ik hoorde de heer Van der Elst zojuist zeggen dat je samen sterk staat. Dat klopt; daar moet je wel solidariteit bij voelen. Ik wil met deze move mijn solidariteit betuigen met Kamerlid Peter Kwint: het gaat niet om je jasje als je iets gaat zeggen. Die tatoeage lukte op die korte termijn niet meer; sorry!

Als deze verkiezingen iets hebben laten zien, is dat volgens mij dat Voorschoten toe is aan verandering. De grootste winnaar van de verkiezingen is een partij die zich duidelijk heeft uitgesproken voor verandering. Helaas was dat de verkeerde partij van de partijen die dat deden, maar desalniettemin felicitaties aan de GroenLinks-fractie. Er is voor verandering gekozen en daardoor zijn jullie enorm gegroeid. De behoefte aan verandering was ook te zien in het uitbrengen van voorkeursstemmen. De Voorschotense kiezers hebben laten zien dat ze toch wel wat problemen hadden met wat de verschillende kandidatencommissies op de lijsten hadden gezet en hebben daar een duidelijke uitspraak over gedaan.

Deze roep om verandering geeft aan dat een ander college dan het college van de afgelopen vier jaar ook een logisch gevolg is. De uitslag geeft wel alle ruimte voor een driepartijencollege. Als dat kan, moet je niet met meer partijen gaan formeren. Helaas is het getalsmatig onmogelijk om een driepartijencollege te formeren waar een eenmansfractie in zit. Ik moet er dus gewoon maar eerlijk over zijn dat mijn partij niet aan zet is op het punt van de poppetjes van de formatie. Wij gaan ons dus niet te veel uitspreken over hoe de formatie loopt. Dat is aan de partijen die daar op dit moment mee aan de gang gaan, maar wij gaan het wel over de inhoud hebben en dat zullen wij niet alleen vanavond doen. Zo kent u onze stijl en zo zullen wij dat ook doen. Wij stemmen in met voorstellen die wij goed vinden en wij voeren oppositie tegen voorstellen die wij slecht vinden. Daar kunt u nu zelf deze conclusie uit trekken: hoe vaker wij oppositie voeren tegen voorstellen, hoe lager de kwaliteit.

Ik ben overigens niet de enige die dit aangeeft. Groot Voorschoten geeft vandaag een goede samenvatting van de situatie op het punt van de cultuur in de raad en hoe zaken zullen gaan. Een klein citaatje: "Fractieleider Erik Maassen van de SP zal ongetwijfeld elk puntje weten te vinden waar de twee progressieve partners van mening of inhoud veranderd zijn ten opzichte van eerdere jaren en zal dat ook met groot genoegen gaan doen tijdens elke raadsvergadering". U bent gewaarschuwd, maar of dat "met groot genoegen" gebeurt, houd ik voor me.

De kiezer heeft verandering gewild. Een verandering van de cultuur is iets waar we nu aan moeten gaan werken, intern in de raad maar ook naar de inwoners toe. Dat werd al eerder gezegd en ook de informateur gaf dat aan. Mijn fractie heeft de afgelopen vier jaar regelmatig een groot punt gemaakt van hoe er werd omgegaan met de inbreng van bewoners. Wij hopen echt dat daar verandering in komt, want dat is hard nodig. Wij zien daar eerste aanzetten toe die wij echt positief vinden. U ziet het: als het goed gaat, zeggen wij dat ook. Maar we zullen ook scherp in de gaten houden hoe dit zich de komende jaren zal ontwikkelen. Wij zouden het erg

prettig vinden als er daarbij inderdaad geen loopgraven tussen oppositie en coalitie zijn, dat we hier samen aan kunnen werken en dat we die openheid ten opzichte van de inwoners kunnen vasthouden en kunnen verbeteren.

Mijn fractie vindt het informatieproces, zoals dat de afgelopen weken is gelopen, daar in grote lijnen een goed voorbeeld van. Het was veel transparanter en veel opener dan eerdere processen. Vier jaar geleden mochten we één keer hallo komen zeggen tegen de informateur en daarna werden we niet meer gehoord. Wat dat betreft zijn alle fracties er beter bij betrokken dan toen. Er is ook naar de inwoners beter gecommuniceerd wat er aan de hand was. Dat is dus een bemoedigend begin, met één probleempje, dat al eerder is genoemd en waarop niet meer hoeft te worden gereageerd. De excuses zijn al gemaakt, maar dat we uit de krant moesten vernemen wie de formateur zou worden, schaar ik op dit moment maar eventjes onder de categorie schoonheidsfoutjes; we gaan het zien.

Hoe moet dat raadsakkoord er dan uitzien? Ook mijn fractie heeft tegen de informateurs en de verschillende instanties gezegd dat wij er voorstander van zijn dat het raadsakkoord niet alleen over het proces gaat maar ook over de inhoud. Dat zou heel zware onderhandelingen kunnen betekenen. Ik snap heel goed dat de partijen die willen gaan formeren, daar niet op willen wachten. Ik snap ook heel goed dat ze dat in het kader van het coalitieakkoord willen bespreken, maar we hebben in de verkiezingsstrijd gemerkt dat we eigenlijk als zeven partijen nauwelijks van mening verschillen over een aantal onderwerpen. Eén van die punten is bijvoorbeeld dat er iets moet gebeuren – over het hoe verschillen we wel van mening – op het punt van energiezuinige maatregelen en dat daar heel snel een heel groot plan voor moet komen. Volgens mij zijn daar geen twijfels over. Volgens mij waren we er ook redelijk duidelijk over dat er heel snel heel erg veel gebouwd moet worden in verschillende prijsklassen. Daarover heb ik op het podium nog de handen van de VVD geschud. Zo zijn er nog een paar thema's te noemen waarvan de precieze invulling natuurlijk aan de coalitie is, maar ik denk dat er op hoofdlijnen wel behoorlijk draagvlak is voor die thema's en voor het feit dat daar iets aan moet gebeuren. Wat mijn fractie betreft staan dat soort thema's ook in het raadsakkoord. Als ik tot de coalitie zou behoren, zou ik dat ook willen, want dat betekent dat je bezig bent met de uitvoering van iets wat draagvlak heeft in de hele raad. Dat is altijd beter dan alleen maar draagvlak in de coalitie.

Ik zou ook nog iets willen zeggen over het proces met betrekking tot het raadsakkoord. In het kader van de transparantie lijkt het mijn fractie een goed idee om de gesprekken over dat raadsakkoord niet in de achterkamertjes te houden

maar hier in de raadzaal, in een openbare vergadering. Dat zijn geen onderhandelingen; dat begrijp ik ook wel. Onderhandelingen moet je niet in het openbaar doen, maar dit zijn meer procesgesprekken: over welke punten kunnen we het hebben? Daarbij kunnen we de matrix gebruiken die de informateurs ons hebben geleverd. Daar kan een voorstel uit komen. Daarnaast hebben we het ook nog over de procesmatige zaken, over de raads cultuur. Dat zijn zaken waarvan mijn fractie vindt dat je die prima in het openbaar kunt bespreken. Dat hoeft niet in de achterkamertjes. Dat geeft een heel duidelijk signaal aan de inwoners dat wij dat verhaal over transparantie serieus nemen. Volgens mij heeft de heer Bremmer het al gezegd: the proof of the pudding is in the eating. Er worden een aantal dingen gezegd die mijn fractie interessant en belangrijk vindt en die te maken hebben met cultuur maar ook met inhoud. Zeker wat cultuur betreft zijn het uiteindelijk de mensen die die cultuur maken. We zullen dus zien hoe de goede voornemens in de praktijk worden gebracht.

De heer **De Graaf** (PvdA): Mevrouw de voorzitter en beste collega's. Wij hebben al eerder aangegeven dat het wat ons betreft heel begrijpelijk is dat deze drie partijen als eerste optie zijn genoemd om te onderzoeken of een coalitieakkoord tot de mogelijkheden behoort. Het lijkt mij dus prima dat zij aan de slag gaan. We hebben het net al gehad over het schoonheidsfoutje, zoals mijn rechterbuurman het formuleerde. Daar hoeft ik verder niet op in te gaan.

De heer **Maassen** (SP): Voorzitter, ik zit rechts van hem, maar ik wil echt worden gezien als de linkerbuurman van de heer De Graaf.

De heer **De Graaf** (PvdA): Ja, maar dat wekt vervolgens heel veel verwarring over wat rechts en links is. Ik zal dus maar gewoon verdergaan.

Ik vind het belangrijk dat we vandaag heldere besluiten nemen als vertrekpunt voor het vervolgtraject dat moet leiden tot twee akkoorden. In mijn betoog zal ik eerst ingaan op de inhoud van het raadsakkoord. Vervolgens zal ik pleiten voor een andere wijze van aansturing van het proces dat daartoe moet leiden. Ik zal eindigen met twee vragen of misschien nog maar met één heel korte en eenvoudige vraag.

Het eerste punt heeft betrekking op de inhoud van het raadsakkoord. Daar is door ONS Voorschoten en ook door "mijn buurman aan die kant" al het een en ander over gezegd. Wij willen ons inzetten voor een raadsakkoord dat niet beperkt blijft tot wonderschone doch abstracte intenties over bestuurscultuur en bestuursstijl, want dat risico bestaat heel nadrukkelijk en dan is zo'n raadsakkoord volgens mij weinig

zinvol. Wij zetten in ieder geval in op een raadsakkoord met duidelijke afspraken over in ieder geval – dus: in ieder geval – de volgende vijf onderwerpen.

Allereerst zetten wij in op een akkoord waarin staat dat de raad snel na de publicatie van het advies–Peters een routekaart vaststelt waarin staat waarover, hoe en wanneer inwoners, bedrijven en verenigingen worden betrokken bij de beleidsvorming over de bestuurlijke toekomst en de versterking van de bestuurskracht van ons dorp. Ten tweede willen wij dat de raad nog dit jaar zijn ambities formuleert met betrekking tot duurzaamheid en energietransitie en daarbij aangeeft op welke wijze hierover in gesprek wordt getreden met inwoners, bedrijven en verenigingen. Ten derde vinden wij het belangrijk dat de raad nog dit jaar een geactualiseerde woonvisie vaststelt waarin staat hoeveel woningen Voorschoten wil bouwen, om welk typen woningen het gaat, op welke plekken en hoe hoog en hoe de raad hierover het gesprek voert met de Voorschotense gemeenschap en de corporaties. Dat laatste is volgens mij hard nodig. Ten vierde willen wij in een raadsakkoord vastleggen dat de raad pas een besluit neemt over de toekomst van het zwembad en het cultureel centrum nieuwe stijl nadat hierover een open gesprek heeft plaatsgevonden met de Voorschotense gemeenschap. Ten vijfde en tot slot vinden wij het belangrijk dat de raad tegen de achtergrond van het recente rapport van de onderwijsinspectie over de staat van het Nederlands onderwijs in 2018 een besluit neemt over een project Taal, rekenen en digitaal met betrekking tot de aanpak van taal- en rekenachterstanden bij jongeren en laaggeletterdheid bij ouderen.

Dit zal onze inzet zijn bij de totstandkoming van een raadsakkoord. Het raadsakkoord krijgt daardoor hardheid en de betekenis ervan neemt toe. Als u goed naar mij heeft geluisterd, heeft u begrepen dat ik het nu niet heb over de inhoud maar over de proceskant van een vijftal onderwerpen die agenderend in een raadsakkoord dienen te worden opgenomen. Tot zover de inhoud van een raadsakkoord.

En dan de weg naar het raadsakkoord. In het ontwerpbesluit staat op advies van de informateurs dat de burgemeester wordt verzocht om het proces te starten, te begeleiden et cetera en over de uitkomst hiervan aan de raad te rapporteren. Eerder in deze vergadering is gezegd – eerlijk gezegd weet ik niet meer of dat de voorzitter of de informateur was – dat de relatie tussen de werkzaamheden aan het coalitieakkoord en het raadsakkoord vorm kan krijgen door het contact van formateur en burgemeester. Ik moet eerlijk zeggen dat ik dat iets te veel "bovenlangs" vind. Wij zouden er de voorkeur aan geven dat er een stuurgroep komt

van vier personen die het raadsakkoord voorbereidt en het proces stuurt, bestaande uit de burgemeester, een fractievoorzitter vanuit de coalitie van drie, een fractievoorzitter vanuit de oppositie en de griffie. Dit bevordert de afstemming tussen het raadsakkoord en het coalitieakkoord en maakt de positie van de burgemeester minder kwetsbaar.

Ten slotte nog een vraag, in het bijzonder aan VVD, GroenLinks en D66. Waarschijnlijk is de vraag overbodig, maar ik zou toch graag een bevestigend antwoord op die vraag willen krijgen. Ik zou mij graag verzekerd weten van de toezegging van D66, GroenLinks en VVD dat het coalitieakkoord een financiële paragraaf zal bevatten.

Over mijn allerlaatste punt heb ik mijn collega-fractievoorzitters eerder gemaild. Ik heb daar helaas nog geen antwoord op mogen ontvangen, maar misschien gaat dat veranderen als wij hard werken aan een nieuwe bestuursstijl, ook intern. Ik vind het gek dat onder punt 1 van het ontwerpbesluit de burgemeester wordt verzocht – ik wil dat dus iets anders formuleren, maar goed – een proces te starten waar wij allemaal bij betrokken zijn en dan vervolgens aan ons te rapporteren. Volgens mij is dat een onjuiste formulering en moet "rapporteren" worden vervangen. De precieze formulering moet nog gezien worden, maar het komt erop neer dat de raad dit uiteindelijk vaststelt. Ik vind het gek als je over jezelf rapporteert aan de raad.

De **voorzitter**: U heeft met elkaar een aantal elementen benoemd. Met name het raadsakkoord lijkt mij een punt voor nadere discussie, want daar wordt wel het nodige aan opgehangen wat niet overeenkomt met het advies van de informateurs. Ik heb geen flauw idee hoe u dit nu vanavond wilt gaan behandelen en wat u daar verder mee wilt gaan doen. Er worden thema's genoemd die op zich natuurlijk in letters op te nemen zijn als zijnde een thema. Maar als je datzelfde thema verder procesmatig of ook inhoudelijk in een raadsprogramma wilt opnemen, zul je daar ook een financiële paragraaf bij moeten doen. Dan heb je bijna een coalitieakkoord. Als je dat gaat doen, heb je een raadsbreed coalitieakkoord. Dan lijkt het mij buitengewoon interessant wie wie gaat controleren, hoe u dat zelf wilt gaan doen tegenover elkaar en hoelang u daarvoor denkt uit te trekken, want het is wel ambitieus.

De heer **Maassen** (SP): Omdat we elkaar nogal wat vragen hebben gesteld en misschien ook heel eventjes met elkaar moeten nadenken over hoe daarmee moet worden omgegaan, is het misschien verstandig om kort te schorsen, waarna we de

tweede termijn kunnen doen. Dan kan er wat meer duidelijkheid worden gegeven over de opgeworpen vragen.

De heer **Andringa** (D66): Een schorsing is prima, maar ik zou daar wel bij willen zeggen dat het handig is om over iets concreets te praten. Er zijn een heleboel vragen gelanceerd. Als mensen concrete voorstellen hebben voor wijzigingen van dicta, zou ik zeggen: probeer die dan zo concreet mogelijk te verwoorden. Want anders vrees ik dat we heel veel in het luchtledige en in algemeenheden nog tot morgenochtend 04.00 uur gaan doorpraten zonder dat we het over iets concreets hebben. Enkele mensen hebben echt concrete punten geopperd. Zet die dan s.v.p. op papier, zodat we ook iets hebben om over te praten met elkaar.

De heer **De Graaf** (PvdA): Ik heb twee soorten onderdelen naar voren gebracht. Wat de inhoud – om misverstanden te voorkomen: de tekst – van een raadsakkoord betreft, heb ik bij geen van de vijf punten al aangegeven wat de inhoudelijke invulling van die vijf onderwerpen moet zijn. Het is ook niet mijn inzet om dat in het raadsakkoord te formuleren, want dat lijkt mij lastig bij een raadsakkoord. Ik vind het wel belangrijk dat wij over het uitermate abstracte begrip "bestuurscultuur" en de manier waarop we over belangrijke onderwerpen praten met mensen in Voorschoten, dus over de proceskant, al in het raadsakkoord afspraken maken over hoe we dat doen. Dat heeft dus niets te maken met de inhoud van de onderwerpen, maar met de manier waarop we daarover gaan praten met de mensen in Voorschoten.

De heer **Van Rixtel** (GroenLinks): Met dat laatste punt, dat er geen relatie zou zijn tussen inhoud en proces, ben ik het niet eens. Ik denk dat die relatie er heel vaak juist wél is. Daar wordt het volgens mij lastig. Als we bijvoorbeeld de woningopgave gaan bespreken in het kader van een raadsakkoord en als we daar een participatief traject bij gaan verzinnen, is dat natuurlijk wel heel erg gekoppeld aan hoe je de mensen betreft. Ik vrees dat dat gewoon niet gaat lukken.

De heer **De Graaf** (PvdA): Dat heb ik ook niet gezegd. Ik heb niet gezegd dat je gaat praten vanuit een nulsituatie, zonder voorstellen, suggesties, besluiten of voornemens. Nee, ik heb het als volgt geformuleerd. We hebben zo ongeveer allemaal gezegd dat het onderwerp "wonen" van grote betekenis is voor Voorschoten. Ik heb gezegd: als raad zeg je dat er in 2018 een geactualiseerde woonvisie moet komen. In die geactualiseerde woonvisie moet aandacht worden besteed aan A, B, C en D. Dat gaat niet over hoe dat inhoudelijk wordt ingevuld en welke keuzes worden gemaakt. Dat gaat over het feit dát daarop wordt ingegaan. In

het raadsakkoord wordt ook aangegeven dat we dan gaan besluiten op welke wijze wij met bewoners maar ook met corporaties het gesprek aangaan over datgene waarover je aan de hand van een ontwerp in de raad hebt gesproken. Dat vind ik belangrijk, omdat wij ervaringen hebben met processen waarin dat soort dingen werden vergeten. Ik noem eventjes de discussies over de rioolheffing, de positie van de corporaties en het rapport-Peters. De vorige raad heeft nadrukkelijk besloten om de discussie over de totstandkoming van dat rapport in uitermate beperkte kring te voeren. Ik vind het belangrijk dat we, zodra dat rapport er is, met elkaar van gedachten wisselen. Dat wil ik vastleggen: op welke wijze het gesprek met bewoners, verenigingen en bedrijven wordt aangegaan over dat rapport en over mogelijke aanvullende noties die ontwikkeld worden.

De **voorzitter**: Vergeef me, maar sommige dingen horen gewoon thuis in de Kadernota. Die kunt u op een andere manier behandelen. Daar hebben we het al eens over gehad. Maar ik mag me er niet mee bemoeien.

De heer **Bremmer** (CDA): Ik probeer ook even een bijdrage te leveren. Ik denk ook niet dat we hier vanavond over moeten discussiëren. Dat lijkt mij niet wijs. Ik kan me voorstellen dat we het daar in de commissie Burger en Bestuur eens met elkaar over hebben. Dat lijkt me een uitgebreid thema. In punt 1 staat "in ieder geval de onderwerpen". Het is dus niet exclusief. Die formulering houdt dus ook nadere onderwerpen open. Ik denk dat we dan vanavond constructief bezig zijn. Ik zie mijn grote vriend Andringa knikken.

De **voorzitter**: Ik stel voor om deze vergadering te schorsen. Dit gaat anders inderdaad tot vannacht 04.00 uur duren, want hier komen we op dit moment niet uit als we geen afspraak met elkaar kunnen maken.

De heer **Van den Dool** (VVD): Er ontstaat al een aardige discussie, maar wij hebben als zeven partijen eigenlijk al hier met elkaar gezeten, zij het twee per partij. Toen hebben we, misschien in meerderheid, geconcludeerd dat we een raadsakkoord en een coalitieakkoord willen maken en dat het coalitieakkoord zou gaan over de inhoud en het raadsakkoord meer over de bestuursstijl. Het staat natuurlijk elke partij vrij om de discussie daarover weer te openen, maar eigenlijk hadden we die conclusie getrokken. Ik pleit ervoor om daar dan bij te blijven, want ik denk dat we deze discussie ook in de schorsing in vijf minuten niet helemaal gaan afronden. Een aantal punten die ik heb horen noemen, doen we al raadsbreed en dat blijven we doen. Ik hoorde ook punten zoals de woonvisie. Er komt een nieuwe woonvisie en daar wordt ook met alle inwoners over gesproken. Dat gaat dus al gebeuren. Ik hoor

ook niet dat heel erg veel dingen daar anders in moeten. Dat kan worden opgenomen, maar ik merk nu al zoveel discussie dat het handig is om te blijven bij de beslissing die we eerder genomen hebben. Dat verandert niet echt in de komende vijf minuten.

De heer **De Graaf** (PvdA): Volgens mij heb ik gezegd dat dit vijf punten zijn als inzet van ons bij de totstandkoming van een raadsakkoord. Ik heb dus niet gezegd dat ik van mening ben dat wij vanavond hier een besluit moeten nemen over het feit dat dat de vijf punten zijn. Nee, ik maak helder naar de raad dat die vijf punten onze inzet zullen zijn in het gesprek over het raadsakkoord.

De **voorzitter**: Ik schors de vergadering.

De vergadering wordt enige tijd geschorst.

De **voorzitter**: Er is in de schorsing overleg geweest met de zeven fractievoorzitters. Om maar een voorschot te nemen: als je er dieper over nadenkt en het met elkaar nog even expliciteert in een heel klein en kort lijntje, lijkt het erop dat we met betrekking tot de samenvatting in de vanuit de griffie voorliggende besluiten veel met elkaar delen en dat er in de voorliggende besluiten ook ruimte is om tijdens het proces invulling te kunnen geven aan de wensen die door verschillende fractievoorzitters op verschillende niveaus zijn geuit. Ik zou de fractievoorzitters willen vragen wie daar verder nog een nadere toelichting op wil geven, want anders kunnen we tot besluitvorming overgaan en ons vervolgens gaan storten in het tijdmanagement van de overleggen die hierop gaan volgen. Wie van de heren heeft daaraan behoefte?

De heer **Maassen** (SP): Voorzitter, heel kort. Bij beslispunt 4 staat: "om over de processen genoemd onder de beslispunten 1, 2 en 3 op een open en transparante wijze te communiceren". Wij zien dit als een nadrukkelijke uitnodiging en als de verwoording van het voorstel dat wij in de eerste termijn hebben gedaan om in openbaarheid over het raadsakkoord te bespreken. Dit maakt dat in ieder geval mogelijk. Wij hopen dat ook de andere fracties daar in de planning mee akkoord gaan.

De **voorzitter**: Dank. Ik stel voor om het voorgestelde besluit, dat uit vier onderdelen bestaat, op te knippen in vier besluiten. Dat maakt het voor sommige leden van de raad makkelijker en prettiger om het besluit eventueel toe te lichten. In het eerste voorliggende besluit wordt u gevraagd om de burgemeester te verzoeken om het

proces om te komen tot een raadsakkoord, met in ieder geval de onderwerpen bestuurscultuur en bestuursstijl, te starten en begeleiden en over de uitkomst hiervan aan de raad te rapporteren.

In stemming komt beslispunt 1.

Beslispunt 1 wordt met algemene stemmen aangenomen.

De **voorzitter**: Beslispunt 2 houdt in dat de fracties van VVD, GroenLinks en D66 worden verzocht te starten met besprekingen om te komen tot een inhoudelijk coalitieakkoord op hoofdlijnen en over de uitkomst hiervan aan de raad te rapporteren.

De heer **Bremmer** (CDA): Voorzitter. We hebben zojuist ook nog even fractieoverleg gehad. U heeft mijn bijdrage in de raad gehoord en we hebben de discussie daarover gehoord. We hebben vervolgens ook de discussie tijdens de schorsing gehoord. Dat hebben we allemaal nog even op ons in laten werken. U kunt zich voorstellen dat wij niet staan te juichen over dit beslispunt. Ik denk dat iedereen dat met mij eens zal zijn en dat iedereen zich dat kan indenken, maar ik heb aan het slot van mijn toespraak ook gesproken over "a new beginning". Ik proef hier ook een duidelijke teneur om een weg op te gaan die misschien niet wil breken met het verleden maar in elk geval – om dat door de heer Andringa genoemde woord te gebruiken – de ambitie heeft om een toekomstpad te bewandelen. Wij hebben dat allemaal nog eens zorgvuldig gewikt en gewogen. Uiteindelijk willen wij ook een constructieve bijdrage leveren. Dat betekent dat wij níét niet zullen instemmen met dit besluit.

De **voorzitter**: Mag ik u daarmee complimenteren, leden van de CDA-fractie?

In stemming komt beslispunt 2.

Beslispunt 2 wordt met algemene stemmen aangenomen.

De **voorzitter**: Onder beslispunt 3 wordt voorgesteld om de inwoners, ondernemers, verenigingen en instellingen en alle anderen die wij mogelijk actief kunnen betrekken, uit te nodigen om via e-mail of brief inhoudelijke thema's voor een coalitieakkoord kenbaar te maken en ook om de terugkoppeling daarvan op een actieve wijze te laten gebeuren.

In stemming komt beslispunt 3.

Beslispunt 3 wordt met algemene stemmen aangenomen.

De **voorzitter**: Onder beslispunt 4 wordt voorgesteld om over de onder de beslispunten 1, 2 en 3 genoemde beslispunten op een open en transparante wijze te communiceren.

In stemming komt beslispunt 4.

Beslispunt 4 wordt met algemene stemmen aangenomen.

3. Sluiting

De **voorzitter**: Ik dank u voor de wijze waarop we de eerste verkenning naar aanleiding van de rapportage van de informateurs met elkaar hebben gedeeld. Zonder spreektijden zijn we toch voor 23.00 uur klaar, maar het ging in dit geval maar om één heel belangrijk agendapunt. We gaan met elkaar aan de slag. Ik wens u daarbij veel succes.

De **voorzitter** sluit om 22.35 uur de vergadering.

Vastgesteld in de openbare vergadering van de raad der gemeente Voorschoten, gehouden op 17 mei 2018.

De griffier,

De voorzitter,

J. van der Does

P.J. Bouvy-Koene